

Održivo upravljanje turističkim resursima u gradu Labinu

Višković, Anamaria

Master's thesis / Diplomski rad

2024

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Rijeka, Faculty of Tourism and Hospitality Management / Sveučilište u Rijeci, Fakultet za menadžment u turizmu i ugostiteljstvu**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:191:834213>

Rights / Prava: [Attribution 4.0 International](#)/[Imenovanje 4.0 međunarodna](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-01-31**

Repository / Repozitorij:

[Repository of Faculty of Tourism and Hospitality Management - Repository of students works of the Faculty of Tourism and Hospitality Management](#)

SVEUČILIŠTE U RIJECI
Fakultet za menadžment u turizmu i ugostiteljstvu
Sveučilišni diplomski studij

ANAMARIA VIŠKOVIĆ

Održivo upravljanje turističkim resursima u gradu Labinu

Sustainable management of tourism resources in the city of Labin

Diplomski rad

Opatija, 2024.

SVEUČILIŠTE U RIJECI
Fakultet za menadžment u turizmu i ugostiteljstvu
Sveučilišni diplomski studij
Održivi razvoj turizma

Održivo upravljanje turističkim resursima u gradu Labinu

Sustainable management of tourism resources in the city of Labin

Diplomski rad

Kolegij: **Održivo upravljanje turističkim
resursima**

Student: **Anamaria VIŠKOVIĆ**

Mentor: Prof. dr. sc. **Zrinka Zadel**

Matični broj: **4080/23**

Opatija, rujan 2024.

IZJAVA O AUTORSTVU RADA I O JAVNOJ OBJAVI OBRANJENOG DIPLOMSKOG RADA

Anamaria Višković
(ime i prezime studenta)

4080
(matični broj studenta)

Održivo upravljanje turističkim resursima u gradu Labinu
(naslov rada)

Izjavljujem da sam ovaj rad samostalno izradila/o, te da su svi dijelovi rada, nalazi ili ideje koje su u radu citirane ili se temelje na drugim izvorima, bilo da su u pitanju knjige, znanstveni ili stručni članci, Internet stranice, zakoni i sl. u radu jasno označeni kao takvi, te navedeni u popisu literature.

Izjavljujem da kao student–autor diplomskog rada, dozvoljavam Fakultetu za menadžment u turizmu i ugostiteljstvu Sveučilišta u Rijeci da ga trajno javno objavi i besplatno učini dostupnim javnosti u cjelovitom tekstu u mrežnom digitalnom repozitoriju Fakulteta za menadžment u turizmu i ugostiteljstvu Sveučilišta u Rijeci.

U svrhu podržavanja otvorenog pristupa diplomskim radovima trajno objavljenim u javno dostupnom digitalnom repozitoriju Fakulteta za menadžment u turizmu i ugostiteljstvu Sveučilišta u Rijeci, ovom izjavom dajem neisključivo imovinsko pravo iskorištavanja bez sadržajnog, vremenskog i prostornog mog diplomskog rada kao autorskog djela pod uvjetima *Creative Commons* licencije CC BY Imenovanje, prema opisu dostupnom na <http://creativecommons.org/licenses/>.

U Opatiji, rujan 2024.

Potpis studenta

Sažetak

Turizam je najbrže rastuća industrija današnjice, koja uz brojne prednosti nosi i određene nedostatke koji se nerijetko odražavaju na turistički receptivnu destinaciju. Koncept održivog turizma optimalan je sustav upravljanja kojim se nastoji minimizirati negativne utjecaje, a maksimizirati pozitivne. Održivo upravljanje resursima jedan je od segmenata održivog turizma koji je posvećen valorizaciji resursa i njihovom iskorištavanju na što održiviji način. Republika Hrvatska prati trendove suvremenog turizma i nastoji svojim inicijativama implementirati potrebne mjere za zaštitu i očuvanje prirodnih, ali i kulturno-društvenih resursa.

Grad Labin destinacija je bogate kulturno-povijesne baštine i prirodnih ljepota. Neadekvatna valorizacija svih raspoloživih resursa, dovodi do prekomjernog iskorištavanja već odavno prepoznatog atraktivnog priobalja. Strateški dokumenti grada Labina usmjereni su na poboljšanje kvalitete života lokalnog stanovništva, energetske učinkovitost, digitalizaciju i zaštitu okoliša, no postoje potencijali za unaprjeđenja u području turizma, infrastrukture i demografije. Ovaj rad obrađuje analizu provedenog istraživanja čiji je cilj bio ustanoviti stavove lokalnog stanovništva o održivom upravljanju turističkim resursima na području grada Labina. Rezultati ukazuju na zadovoljstvo lokalnog stanovništva po pitanju turističkih aktivnosti i upravljanja, no nedovoljnu informiranost o održivom razvoju turizma.

Ključne riječi: grad Labin, održivi turizam; lokalno stanovništvo; održivo upravljanje resursima; resursi; atrakcije

Sadržaj

1. Uvod.....	1
1.1. Problem i predmet istraživanja.....	1
1.2. Znanstvene hipoteze	1
1.3. Svrha i ciljevi istraživanja	2
1.4. Metode istraživanja	2
1.5. Struktura istraživanja.....	2
2. Temeljno određenje održivog razvoja	4
2.1. Definiranje održivog razvoja.....	4
2.2. Održivi razvoj turizma.....	5
2.3. Utjecaj turizma na okoliš.....	6
2.4. Ekonomski utjecaji turizma.....	7
2.5. Socio-kulturni utjecaji turizma	10
2.6. Održivi turizam u Republici Hrvatskoj	13
2.7. Strategija razvoja održivog turizma do 2030. godine.....	15
3. Temeljno određenje resursa i atrakcija.....	17
3.1. Definiranje resursne osnove	17
3.2. Definiranje atrakcijske osnove	22
3.3. Upravljanje turističkim resursima	24
3.4. Destinacija kao komponenta turističkog razvoja.....	26
4. Analiza turističkog tržišta grada Labina	30
4.1. Povijesni pregled razvoja turizma na području grada Labina	31
4.2. Turistička ponuda i potražnja	31
4.3. Analiza resursa i atrakcija grada Labina.....	32
4.3.1. Ocjena prirodnih resursa	34
4.3.2. Ocjena kulturnih resursa.....	36
4.3.3. Ocjena ostalih resursa.....	37
5. Potencijali razvoja održivog turizma grada Labina	39
5.1. Uloga strateških dokumenata u održivom razvoju turizma grada Labina	39
5.2. Ciljevi daljnjeg razvoja grada Labina.....	46
6. Anketno istraživanje	48

6.1. Ciljevi i metodologija istraživanja.....	48
6.2. Analiza rezultata istraživanja.....	49
Zaključak	61
Bibliografija	63
Popis Ilustracija	66

1. Uvod

Grad Labin prekrasan je gradić smješten na istočnoj obali Istarskog poluotoka. Poznat je po svojoj bogatoj povijesti, slikovitim ulicama i prekrasnom pogledu na Jadransko more koji oduzima dah. Zajedno sa turističkim naseljem Rabac već dugi niz godina privlači mnogobrojne domaće i strane turiste. Suvremeni turizam sve više teži prema održivosti, a s obzirom na značenje i ulogu turizma u gospodarstvu Republike Hrvatske, jedini je logični slijed razvoj i implementacija strategija koje u sklopu održivog turizma promiču zaštitu prirodnih resursa, očuvanje kulturne baštine te zastupaju interese lokalnog stanovništva.

1.1. Problem i predmet istraživanja

Turizam pruža izvrsnu priliku za ekonomski razvoj, no sa sobom vuče niz problema vezanih za sociokulturni i okolišni aspekt. Masovni turizam, neadekvatno upravljanje turističkim resursima i ovisnost lokalne vlasti o sezonskim mjesecima temeljni su problemi istraživanja. Predmet istraživanja fokusiran je na analizu i evaluaciju grada Labina kao turističke destinacije, te trenutnog stanja turističkih resursa i atrakcija, upravljanja, provođenja aktualnih strategija i planova za budući razvoj održivog turizma u ovom području.

1.2. Znanstvene hipoteze

U ovom diplomskom radu biti će potvrđene ili opovrgnute sljedeće hipoteze:

- Hipoteza 1: „Lokalno stanovništvo smatra da razvoj turističkog proizvoda grada Labina negativno utječe na sociokulturni aspekt destinacije.“
- Hipoteza 2: „Lokalno stanovništvo nije uključeno u upravljanje turističkom destinacijom grad Labin.“
- Hipoteza 3: „Lokalno stanovništvo informirano je o održivom upravljanju u gradu Labinu.“

- Hipoteza 4: „Lokalno stanovništvo smatra da održivo upravljanje turističkim resursima treba dodatno poticati.“

1.3. Svrha i ciljevi istraživanja

Svrha ovog rada jest skrenuti pozornost na važnost održivog turizma i održivog upravljanja turističkim resursima te putem anketnog upitnika adekvatnije pojasniti pojam održivosti lokalnom stanovništvu. Cilj rada je sagledati dosadašnje stanje turizma u gradu Labinu, analizirati i utvrditi atraktivnost resursa kojima Labin kao destinacija raspolaže, te ustanoviti koji su potencijali daljnjeg razvoja turizma i promicanja održivosti u ovom području.

1.4. Metode istraživanja

Pri izradi rada korišteni su sekundarni izvori podataka prikupljeni iz domaće i strane literature, znanstvenih članaka, publikacija i internetskih stranica. Primarni izvori podataka prikupljeni su iz provedenog istraživanja, tj. anketiranja lokalnog stanovništva u svrhu praktičnog ispitivanja u praksi svih prethodno navedenih podataka prikupljenih iz revidiranih sekundarnih izvora. Prilikom izrade rada korištene su metode analize, sinteze, generalizacije, induktivna i deduktivna metoda, metoda dokazivanja, opovrgavanja, deskripcije, kompilacije te metoda uzorka.

1.5. Struktura istraživanja

Ovaj se diplomski rad sastoji od pet glavnih cjelina. Uvodni dio prikazuje problematiku i predmet istraživanja, korištene znanstvene hipoteze, opisuje svrhu i ciljeve istraživanja, te primijenjene metode. U prvom dijelu rada definira se pojam održivog razvoja općenito i održivog razvoja turizma, te se pobliže opisuju aspekti istoga. Također, prvi dio pruža osvrt na održivost u Republici Hrvatskoj i aktualnu strategiju. U drugom se dijelu objašnjavaju pojmovi resursa i atrakcija, te se pobliže opisuju uloga destinacije u turističkom razvoju. Treći dio fokusiran je na analizu turističkog

tržišta grada Labina, gdje se daje uvid u povijesni pregled, strukturu ponude i potražnje, te se vrši klasifikacija resursa i atrakcija u tom području. U četvrtom se dijelu predstavljaju potencijali razvoja održivog turizma grada Labina, dok peti dio prikazuje rezultate provedenog anketnog istraživanja te potvrđuje ili opovrgava prethodno iznesene hipoteze. Posljednje poglavlje obuhvaća zaključna razmatranja o svemu prethodno navedenom, a zatim slijede bibliografija i popis ilustracija.

2. Temeljno određenje održivog razvoja

Održivi razvoj opisuje ideju o budućnosti koja bi trebala biti bolja, kvalitetnija i stabilnija od prošlosti i sadašnjosti. Održivi razvoj pojam je koji teži holističkom načinu gledanja na svijet i ljudski život. Razumijevanje održivog razvoja zahtijeva spoznaju da je svijet višedimenzionalan, fragmentiran i koherentan. Iako je temeljno povezan s okolišem, najbolje bi na ovaj pristup bilo gledati kao skup složenih čimbenika poput financijskih, ekoloških i sociokulturnih, a koji se neprestano mijenjaju. Temelji održivog razvoja oslanjaju se na demokratsko upravljanje, zdrave i produktivne prirodne sustave, pravedne prilike i prosperitet za sve, što ujedno vodi do većeg blagostanja, te gospodarski napredak zasnovan putem održive transformacije koja ne remeti ekosustave (Blewitt 2017, 33).

2.1. Definiranje održivog razvoja

Održivost je termin odabran kako bi se premostila jaz između razvoja i okoliša. Izvorno potiče iz šumarstva, ribarstva i podzemnih voda, gdje su se pojavljivali termini poput „maksimalno održivo sječenje“, a kao odgovor na pitanje poput „Koliko stabala možemo posjeći i još uvijek imati rast šume?“ Prirodni okoliš sam po sebi nije nužno održiv, jer je to samo jedna komponenta ukupnog ekosustava. Nadalje, održivost se često može postići kratkoročno, no ne i nužno dugoročno. Sadašnji je pokušaj primijeniti koncept svih aspekata razvoja istovremeno. Problem je što postoje poteškoće u preciznom ili čak operativnom definiranju održivog razvoja (Rogers, Jalal i Boyd 2008, 22).

Repetto (1985, 10) navodi kako je „*osnovna ideja održivosti da trenutne odluke ne bi trebale narušiti izgled ili poboljšanje budućih životnih standarda*“. Ova definicija implicira kako bi se gospodarskim sustavom trebalo upravljati na način da možemo živjeti od dividendi naših resursa. Nadalje, Daly (1987, 323) sugerira etički koncept istaknuvši potrebu za povećanjem moralnog znanja ili etičkog kapitala za čovječanstvo, dok Munasinghe (1993, 1729) predočuje razliku između preživljavanja, koje zahtijeva iznimno blagostanje u svim razdobljima, i održivosti koja zahtijeva da blagostanje ne opada u vremenskim razdobljima. Među mnogobrojnim definicijama, zasigurno je najpoznatija i opće priznata definicija iz Brundtlandovog Izvješća (1987, 41) koja tvrdi da je:

„Održivi razvoj onaj koji zadovoljava potrebe današnjice, ne ugrožavajući pritom sposobnost budućih generacija da zadovolje vlastite potrebe“.

2.2. Održivi razvoj turizma

Turistička industrija, kako tvrde posljednja istraživanja, najveća je, i najbrže rastuća industrija u svijetu. U 2019. godini evidentirano je više od 1,4 milijarde međunarodnih turista, a analitičari očekuju kako će ova brojka porasti na 1,8 milijardi do 2030. godine, odnosno da će rasti po prosječnoj godišnjoj stopi od 3,3% do 2032. Ovakav rast nesumnjivo dovodi niz izazova, uključujući utjecaj turizma na ostale segmente života i okoliša, a spomenute alarmantne brojke razlog su rastućem pokretu prema održivom turizmu (Libertas, 2023).

Održivi turizam može se u osnovi smatrati kao implementacija ideje održivog razvoja na sektor turizma. Ovakav turizam mudro koristi i nastoji očuvati resurse kao bi realizirao njihovu dugoročnu održivost. Osnovna pretpostavka održivog turizma podrazumijeva razvoj i upravljanje turističkim aktivnostima na način koji ima minimalne negativne utjecaje na prirodno okruženje, kulturu i zajednicu koja je povezana s turističkim odredištem te istovremeno pruža maksimalne pozitivne utjecaje u vidu ekonomske dobrobiti i poticanja ekonomije (Weaver 2013, 10).

Ravnoteža između ekonomskih, društvenih i ekoloških interesa temelj je održivog turizma, a za postizanje zahtijeva suradnju između svih ljudi koji se u turizmu nalaze u različitim ulogama i aktivnostima kako je navedeno u sljedećem prikazu (Čavlek et al. 2011, 416).

Turisti	Glavni korisnici, tj. kupci usluga koji se u marketinškom smislu tretiraju kao turistički proizvod. Oni su zapravo aktivni učesnici svih događanja čije ponašanje ima izravan utjecaj na održivost.
Zaposlenici	Mnogobrojni djelatnici u različitim turističkim djelatnostima kao što su: hoteli, restorani, agencije, kulturne, sportsko-rekreativne i druge aktivnosti. Zaposlenici svojim djelovanjem i ponašanjem imaju izravan ili neizravan utjecaj na održivost u turističkoj destinaciji.
Organizacije i javne službe	Svojim djelovanjem putem zajedničkih interesa i aktivnosti također izravno ili neizravno utječu na održivost u destinaciji sa ekološke, sociokulturne ili ekonomske perspektive.
Lokalno stanovništvo	Osim što ima vrlo važnu ulogu u održivosti destinacije bez obzira na to je li involvirano u turistički sektor, ima i poseban interes jer se održivost izravno reflektira na kvalitetu života u određenoj turističkoj destinaciji.

Slika 1. Sudionici u turističkim djelatnostima i aktivnostima

izvor: Čavlek, Bartoluci, Prebežac i Kesar. Turizam- ekonomske osnove i organizacijski sustav 2011, str. 416.

Svi navedeni sudionici zajedno važni su za uspješnu turističku industriju, a osim njih značajni su i svi ostali koji rade u destinaciji ili je posjećuju.

2.3. Utjecaj turizma na okoliš

Kvaliteta okoliša ključna je za turizam. Međutim, odnos turizma s okolišem kompleksan je te uključuje mnoge aktivnosti koje osim pozitivnih, mogu imati i negativne učinke. Nerijetko su brojni utjecaji povezani s izgradnjom opće infrastrukture, što uključuje ceste, zračne luke i turističke objekte, zatim odmarališta, hotele, restorane, trgovine, golf terene i marine. No, turizam može i značajno doprinijeti zaštiti i očuvanju okoliša, obnovi biološke raznolikosti kao i održivom korištenju prirodnih resursa. Nepromijenjena prirodna područja iznimno su atraktivna i prepoznata kao značajna, a upravo potreba za održavanjem privlačnosti dovodi do mogućeg stvaranja novih nacionalnih parkova i parkova prirode. Nadalje, turizam ima izniman potencijal da poveća opće poštovanje i proširi svijest o ekološkim problemima kada dolazi do kontakta ljudi i prirodnog okoliša. Ovakav odnos može povećati svijest o vrijednosti i značajnosti prirode i dovesti do ekološki osviještenog ponašanja (GDCR 2024).

Potencijalni pozitivni utjecaji turizma na okoliš (Čavlek et al. 2011, 417):

- Očuvanje značajnih prirodnih područja,
- obnova i valorizacija povijesnih i arheoloških lokaliteta,
- poboljšanje kvalitete okoliša,
- unaprijeđenje infrastrukture.

Shodno tome, negativni utjecaji turizma očituju se iz razine posjetitelja kada je ona veća od prihvatnog kapaciteta okoliša i prihvatljivih granica promjene. Diljem svijeta, nekontrolirani masovni turizam predstavlja prijetnju mnogim biološkim područjima stvarajući pritisak na osjetljive lokalitete i ugrožene vrste. Također, može dovesti do negativnih efekata kao što su erozija tla, gubitak prirodnog staništa i povećana osjetljivost na šumske požare. Slijedom navedenog, turistička industrija generalno u ekstremnim mjerama koristi vodne resurse koji su jedni od najkritičnijih prirodnih resursa. Koriste se za bazene, hotele, golf terene, kao i za osobnu upotrebu od strane posjetioca i turista. Prekomjerno korištenje pitke vode može dovesti do nestašice, degradacije zaliha, kao i do stvaranja veće količine otpadne vode (GDCR 2024, 1).

Ostali negativni utjecaji turizma na okoliš (Čavlek et al. 2011, 417):

- Buka,
- vizualna degradacija,
- degradacija prostora,
- oštećenja povijesnih i arheoloških lokaliteta,
- zbrinjavanje otpada.

Dakle, optimalno korištenje okolišnih resursa koji čine osnovni segment u razvoju turizma postiže se njegujući bitne ekološke procese i pomažući u očuvanju prirodne baštine i bioraznolikosti.

2.4. Ekonomski utjecaji turizma

Ekonomski utjecaji turizma zasigurno su najkompleksniji aspekt teorijskog i praktičnog istraživanja turizma, ponajprije zbog skrivenih i neregistriranih učinaka, ali i zbog

nekonzistentnosti, odnosno necjelovitosti statističkih pokazatelja do čega dolazi uslijed različitog uključivanja određenih specifičnosti u postupku kreiranja i vođenja turističke statistike od strane mnogobrojnih zemalja. Osim toga, sudionici različitih demografskih, socio-psiholoških, kulturnih i ekonomskih profila svojom potrošnjom u turističkoj destinaciji izravno djeluju na raspodjelu kupovne moći, što povećava složenost ekonomskih utjecaja jer se takvim međunarodnim turističkim kretanjima obuhvaća gospodarstvo turistički receptivne zemlje, tranzitnog područja te turistički emitivne zemlje iz koje posjetitelji dolaze sa sredstvima koje troše na svom turističkom putovanju. Ekonomski utjecaji turizma blisko su povezani s ostalim utjecajima, prvenstveno društvenim, kulturološkim i ekološkim, te njihovo postizanje neizbježno uzrokuje i druge, željene ili ne željene rezultate. Budući da se u različitim društveno - ekonomskim okruženjima i okolnostima ekonomski utjecaji odražavaju na različite načine, za potrebe makroekonomske analize utjecaja turizma na gospodarstvo uobičajeno se koriste tri pristupa u podijeli ekonomskih utjecaja (Čavlek et al. 2011, 309):

1. Prvi pristup

- Fizički ekonomski učinci - obuhvaćaju sve kvantitativne pokazatelje razvoja kao što su npr. broj ostvarenih turističkih noćenja, obujam smještajnih kapaciteta, struktura potražnje iz emitivnih zemalja itd.
- Financijski ekonomski učinci - svi pokazatelji koji se mogu izraziti u novčanoj vrijednosti kao što su npr. visina i struktura BDP-a od turizma u ukupnom BDP-u, turistička domicilnog stanovništva u inozemstvu itd.

2. Drugi pristup

- Izravni ekonomski učinci - oni učinci koji nastaju u početnoj fazi gospodarskih kretanja na regionalnoj ili nacionalnoj razini kao posljedica izravne turističke potrošnje kao što su npr. rast dohotka ili aprecijacija nacionalne valute.
- Neizravni ekonomski učinci – pojavljuju se kao lančana reakcija ili uslijed prethodno ostvarenih izravnih ekonomskih učinaka turizma, te je za identifikaciju istih u praksi potreban utrošak duljeg vremenskog razdoblja, veći od godine dana, npr. rast cijena nekretnina ili utjecaj na regionalni razvoj.

3. Treći pristup

- Pozitivni ekonomski utjecaji turizma koji se očituju kroz:
  - Rast prihoda subjekata turističke ponude,
  - rast bruto domaćeg proizvoda,
  - rast javnih prihoda od sredstava prikupljenih po osnovi naplaćenih poreza i boravišnih pristojbi,
  - rast prihoda od izvoza proizvoda i usluga putem turizma koji se bilježi na računu tekućih transakcija platne bilance,
  - rast izravnog i neizravnog zapošljavanja te restrukturiranje tržišta rada, osobito regionalnoga,
  - rast poduzetničke aktivnosti malog i srednjeg poduzetništva,
  - rast privatnih i javnih kapitalnih ulaganja,
  - aktiviranje neprivrednih resursa turističkom valorizacijom,
  - jačanje regionalnog razvoja i interregionalne suradnje,
  - poticanje općega gospodarskog rasta i razvoja,
  - rast životnog standarda lokalnog stanovništva.

- Negativni ekonomski utjecaji turizma koji se očituju kroz:
  - Neravnomjernost u ostvarivanju učinaka tijekom cijele godine, tj. sezonski karakter,
  - rast vrijednosti nacionalne valute tijekom trajanja turističke sezone, tj. sezonska aprecijacija,
  - rast cijena proizvoda i usluga na turistički receptivnim tržištima za vrijeme trajanja turističke sezone ili turistička inflacija,
  - rast cijena nekretnina na turistički receptivnim područjima,
  - rast rashoda po osnovi uvoza proizvoda i usluga zbog turizma,
  - prekomjerna gospodarska ovisnost o turizmu,
  - niska stopa povrata kapitalnih ulaganja,
  - odljev sredstava iz destinacije zbog plaćanja inozemnih djelatnika,
  - rast društvenih troškova nastalih poticanjem razvoja turizma kao što su npr. zbrinjavanje otpada ili onečišćenje.

Osim navedenih mogućih podjela, javljaju se još i ranije spomenuti registrirani i neregistrirani ekonomski učinci turizma, te vidljivi i skriveni ekonomski učinci turizma, a zbog izrazite kompleksnosti njihovo se mjerenje ne postiže putem preciznih izračuna, već je to rezultat znanstveno utvrđenih procjena. Također, potencijalno rješenje mnogih negativnih ekonomskih utjecaja turizma leži u diverzifikaciji turističkih proizvoda i usluga čime bi se sezonski karakter određenih destinacija smanjio i privukao turiste tijekom cijele godine, ali i u podršci lokalnom poduzetništvu, kojom bi se osiguralo da ostvarene koristi od turizma ostanu unutar lokalnih zajednica.

2.5. Socio-kulturni utjecaji turizma

Turisti se na svojim putovanjima susreću s različitim društvima i kulturama što izravno utječe na socio-kulturni aspekt lokalnih zajednica. Ovaj je aspekt predmet istraživanja teoretičara već dugi niz godina koji se sagledava kroz odnos između domaćina i gosta. Međutim, važno je istaknuti kako suvremena istraživanja pokazuju da su utjecaji socio-kulturnog aspekta mnogo opširniji, višestruki i povratni, te se odražavaju na sve sudionike u kretanjima i konzumaciji turističkog proizvoda ili usluge. Iako osnovna ideja turizma jest promicanje međukulturalnog razumijevanja, i svjetskog mira kroz izravan kontakt domaćina i gosta, turizam pruža i poticaj za očuvanje jedinstvenih kulturnih i povijesnih vrijednosti destinacije. Prema toj logici, monumentalna naslijeđa poput Kineskog zida ili egipatskih piramida, a čak i čitava gospodarstva pojedinih zemalja koje su se u potpunosti preobratile u turističke, bila bi ozbiljno ugrožena bez interesa i prihoda povezanih s turizmom (Weaver 2013, 23).

Slijedom navedenog, pozitivni socio-kulturni utjecaji turizma dalekosežni su i raznoliki, a turističkoj destinaciji mogu pridonijeti sljedećim komponentama (Čavlek et al. 2011, 418):

- Uklanjanje predrasuda,
- međusobno razumijevanje,
- očuvanje kulturnog identiteta,
- društvena kohezija i ponos lokalnog stanovništva,
- edukacija i upoznavanje novih kultura,

- dostupnost različitih sadržaja (sportsko rekreativnih, zabavnih),
- zapošljavanje,
- unaprjeđenje kvalitete života.

Turistička aktivnost stvara brojne pozitivne utjecaje, no ipak su mogući i oni negativni, koji umjesto harmonije i svjetskog mira mogu poticati nerazumijevanje i sukobe, a koji zbog elemenata ozbiljnosti i dugotrajnosti mogu biti iznimno značajni za lokalne zajednice turističke destinacije.

Ključni negativni utjecaji turizma na socio-kulturno okruženje (Čavlek et al. 2011, 418):

- Promjena načina života,
- promjena ili gubitak kulturnog identiteta i vrijednosti,
- gubitak autohtonosti (komercijalizacija),
- natjecanje i sukob između turista i lokalnog stanovnika,
- nametljivo ponašanje posjetitelja,
- pritisak na infrastrukturu (promet, zdravstvene i javne usluge),
- komodifikacija kulture,
- povećana stopa kriminala.

Razumljivo je da značaj socio-kulturnog utjecaja na lokalnu zajednicu ovisi o vrsti kontakta turista i domaćina, a tolerancija prihvatljivosti uvelike ovisi o prihvatnom kapacitetu turističke destinacije. U samim počecima razvoja turizma postojala je koegzistencija, gdje su također bile vidljive posljedice turizma, no one nisu bile negativne. Međutim, pojavom masovnog turizma sedamdesetih godina prošlog stoljeća, turističke aktivnosti počinju se negativno odražavati na prostor i životnu sredinu u turističkoj destinaciji. Model Doxey Irridex, također poznat kao Doxeyev model indeksa iritacije razvijen 1975. godine, alat je koji se koristi u području turizma u svrhu procjene stavova lokalnog stanovništva prema turističkom razvoju u njihovoj zajednici. Model prikazuje četiri faze (euforija, apatija, smetnje i antagonizam), kako je prikazano u sljedećoj tablici (Šečić 2005, 89).

Tablica 1. Doxeyev indeks iritacije

Doxey indeks	Socijalni odnos	Odnos moći
Euforija	Inicijalne faze razvoja, posjetitelji i investitori su dobro došli	Postoji malo planiranje i kontrole; velik je potencijal za kontrolu od strane lokalnih pojedinaca i grupa
Apatija	Kontaktira se s posjetiteljima: kontakti između stanovnika i posjetitelja su više formalni (komercijalni)	Planiranje se uglavnom odnosi na marketing; turistička industrija počinje pokazivati interes
Smetnje	Dosegnuta točka saturacije: stanovništvo sumnja u turističku industriju	Planovi se više odnose na povećanje infrastrukture, a manje na limitiranje rasta; počinju se javljati lokalne protestne grupe
Antagonizam	Otvoreno pokazivanje iritacije; na posjetitelje se gleda kao na uzročnike problema	Planiranje se nadopunjuje, ali promocija se usmjerava prema trošenju reputacije; borba moći između interesnih skupina može pojačati kompromise

Izvor: Smolčić Jurdana (2003). Prednosti i ograničenja primjene koncepcije održivog razvoja turizma, str. 53.

Početna je faza entuzijastična i evidentno je kako su turisti dobro došli zbog ekonomskih i socijalnih benefita, no, s vremenom turistički razvoj postaje lako prepoznatljiv i standardan zbog čega lokalno stanovništvo postaje indiferentno. Nadalje, počinju se pojavljivati negativni utjecaji turizma, a postaje vidljiva i iritacija među lokalnim stanovništvom. U posljednjoj fazi, primjetno je otvoreno neprijateljsko ponašanje prema turistima od strane lokalnog stanovništva, zbog pretpostavke da se ono osjeća ugroženo i nezadovoljno. Da se zaključiti kako je odnos turista i lokalne zajednice složen i dinamičan, te se nerijetko mijenja s odmakom vremena i fazom turističkog razvoja u određenom prostoru. Održivo balansiranje zahtjeva svih sudionika te pozitivnih i negativnih faktora turističkog razvoja ključno je za skladan i uspješan odnos između turista i lokalnog stanovništva.

2.6. Održivi turizam u Republici Hrvatskoj

Evidentno je kako se značajan udio hrvatskog bruto domaćeg proizvoda bazira na turizmu i turističkoj sezoni, što dugoročno ukazuje na potencijalne prilike, ali i prijetnje. Kako bi se ostvarila nastojanja da turizam kao temelj ukupnog gospodarstva Hrvatske, u budućnosti postane snažna i stabilna potpora razvitku zemlje, njegov bi daljnji razvoj nesumnjivo trebao biti usklađen s pravilima i načelima održivosti (Kožić, Mikulić 2011, 74). Republika Hrvatska zemlja je brojnih ljepota, a turizam velikom dijelu stanovništva predstavlja način života i razmišljanja. Autentičnost koju odražavaju autohtonost i tradicija, lokalno stanovništvo, raznolikost regija te bogatstvo prirodne i kulturne baštine, ključna su obilježja Hrvatske kao turističke destinacije. Stoga je očuvanje ovih prirodnih ljepota i privlačnosti iznimno važno (Hrvatska turistička zajednica, 2024).

Prema Breslauer, Gregorić i Hegeduš (2015, 102) moguće je navesti tri temeljna stupa održivog razvoja turizma u Hrvatskoj; prvi stup predstavljaju okolišni resursi koji su ključni za održivi turistički razvoj i koje je potrebno iskoristavati na optimalan način; drugi je stup poštivanje društveno- kulturne autentičnosti destinacije, što implicira na važnost očuvanja autentičnosti destinacije za buduće generacije te smanjenje negativnih utjecaja masovnog turizma. To uključuje smanjenje nametanja stranih načela i zahtjeva koji dovode do modifikacije i prilagodbe turističkih manifestacija, priredbi, lokalnih događanja i slično poradi lakšeg razumijevanja od strane posjetitelja; treći se stup fokusira na osiguranje dugoročne i održive gospodarske aktivnosti, što uključuje pravednu raspodjelu koristi među svim dionicima, poticanje zapošljavanja, zaradu putem društvenih usluga u zajednici, te smanjenje nezaposlenosti mladog stanovništva. Primjenjujući ova načela, održivi turizam trebao bi pružiti visoku razinu zadovoljstva, dok istodobno razvija svijest o održivosti i potiče dionike da promoviraju održivi turizam svojim primjerom. Ovaj pristup predstavlja optimalnu perspektivu za sve uključene u turističko tržište zbog toga što omogućava pružanje kvalitetnih turističkih proizvoda i usluga koje turistima pružaju nezaboravno iskustvo bez štetnog utjecaja na okolišne, ekonomske i socio- kulturne aspekte.

Pozitivan pomak u cilju postizanja očuvanja prirodnih resursa i poštivanja načela održivog turizma jest primjer zelenih hotela u Hrvatskoj. Zeleni hoteli ugostiteljski su objekti koji nastoje smanjiti svoj negativni utjecaj na okoliš i promovirati održivost primjenjivanjem raznih praksi kao što su: korištenje energetski učinkovitih uređaja i sustava, implementacija mjera za smanjenje potrošnje vode, korištenje sustava za prikupljanje i reciklažu kišnice, smanjenje količine otpada

kroz recikliranje, kompostiranje i korištenje biorazgradivih proizvoda, korištenje ekološki prihvatljivih materijala za izgradnju i uređenje hotela, korištenje lokalno i organski proizvedenih namirnica, implementacija mjera za smanjenje emisija stakleničkih plinova korištenjem prihvatljivih sredstava za čišćenje i transport. Prednost ovakvih hotela je to da smanjuju troškove poslovanja, pogodniji su u kontekstu zdravstvenog turizma te su manje štetni za okoliš, čime se neupitno povećava konkurentnost. Prema posljednjim podacima, Hrvatska trenutno broji 41 zeleni hotel s certifikatom o održivom poslovanju, a planira se da ovaj koncept poslovanja usvoje i ostali hoteli (Ministarstvo turizma, 2015).

Prema izvješću globalne istraživačke kuće Euromonitor International (2021), Hrvatska je 2020. godine zauzela 13. mjesto u svijetu po standardima održivosti turizma i usvajanju zelene transformacije za oporavak putovanja, čime se svrstala među top 20 zemalja predvođenih skandinavskim i zemljama Europske Unije. Nadalje, Fond za zaštitu okoliša i energetske učinkovitost, koji je središnje mjesto prikupljanja i ulaganja izvanproračunskih sredstava za programe zaštite okoliša i prirode, energetske učinkovitosti i korištenja obnovljivih izvora energije, investira u projekte koji doprinose održivom razvoju turizma, kao što su ulaganja u turističku infrastrukturu u području nacionalnih parkova i parkova prirode. Fond putem svojih programa i pribavljanjem bespovratnih sredstava iz Europske unije također sufinancira mnoge projekte koji u najvećoj mjeri rezultiraju održivijem razvoju turizma (Cetina 2022, 83).

Također, valja napomenuti kako je u travnju 2024. godine potpisan memorandum o razumijevanju između Ministarstva turizma i sporta i Svjetske turističke organizacije, te o međusobnoj suradnji i osnivanju Centra za održivi turizam u Hrvatskoj. Centar će se prema pravilima Svjetske turističke organizacije osnovati kao samostalna pravna osoba, a u suradnji s akademskom zajednicom. Parter ustrojavanja je Sveučilište u Zagrebu. Svjetska turistička organizacija i Ministarstvo zajedno će surađivati u provođenju akcija projekata usmjerenih na istraživanje i razvoj održivih turističkih politika. Njihova suradnja uključivati će promicanje održivog turizma, te razmjenu znanja i najboljih praksi. Slijedom navedenog, fokusirati će se i na prenošenje znanja o upravljanju razvojem održivog turizma. Osnivanje Centra rezultat je inicijative Svjetske turističke organizacije, koja je prepoznala Hrvatsku kao predvodnicu u pozitivnim promjenama i inovacijama u stvaranju održivih turističkih politika na globalnoj razini. Također, ova je prilika izvrsna za jačanje prepoznatljivosti Hrvatske kao lidera u održivom turizmu, kao i za akademsku i znanstvenu zajednicu, te stvaranje uvjeta za transparentno i odgovorno kreiranje

turističkih politika koje se temelje na podacima zasnovanim na regionalnoj, nacionalnoj i destinacijskoj razini, a putem dostupnih i relevantnih istraživanja u svim područjima koja mogu pogodovati razvoju održivog turizma (Dukić, 2024).

2.7. Strategija razvoja održivog turizma do 2030. godine

Strategija razvoja održivog turizma do 2030. godine ključni je strateški akt za hrvatski turizam, usklađen s Nacionalnom razvojnom strategijom Republike Hrvatske do 2030. godine, kao i s temeljnim dokumentima i politikama Europske unije i Republike Hrvatske. Ova strategija također je usuglašena s Tranzicijskim putem za turizam, koji je temelj novog Europskog plana turizma do 2030. godine (Agenda 2030), Paktom za vještine u turističkom ekosustavu te ciljevima održivog razvoja UN-ove Agende 2030. Razrada Strategije u sastavu je reformskih procesa predviđenih Nacionalnim planom oporavka i otpornosti. Kreirana je uz sudjelovanje predstavnika glavnih dionika hrvatskog turizma, ministarstava i drugih relevantnih institucija, te je angažirala veliki broj dionika kroz tematske radionice, sastanke i intervjuje. Također, predstavnici lokalnih zajednica i brojni građani sudjelovali su u kreiranju kroz anketno istraživanje (MINT, 2022)

Vizija definirana u Strategiji za 2030. godinu jest da Hrvatska bude konkurentna, inovativna i sigurna zemlja prepoznatljivog identiteta i kulture, sa očuvanim resursima, kvalitetnim životnim uvjetima i jednakim prilikama za sve. Razvoj održivog turizma u Hrvatskoj ima za cilj unaprijediti kvalitetu života i rada lokalnog stanovništva te osigurati gospodarski i društveni napredak cijelog društva. Budući na odlike Hrvatske kao destinacije, potrebno je suzbiti destruktivne trendove poput prekomjernog opterećenja kapaciteta prostora i sezonskog karaktera te započeti održivu razvojnu paradigmu u skladu s najboljim globalnim praksama. Osnovna je zadaća valorizacija kulturne baštine, načina života, autohtonosti gastronomije i drugih prednosti svih regija.

Detaljna analiza stanja turizma u Hrvatskoj identificirala je deset ključnih izazova (MINT, 2022):

- Vremenska i prostorna neusklađenost,
- utjecaj turizma na okoliš i prirodu,
- međusobni odnos turizma i klimatskih promjena,
- prilagodba tehnološkim promjenama,

- kvaliteta života i dobrobit lokalnog stanovništva,
- nedostatak kvalitetnog kadra,
- neadekvatna struktura i kvaliteta smještajnih kapaciteta,
- nepovoljno poslovno i investicijsko okruženje,
- neefikasan zakonodavni i upravljački okvir,
- utjecaj kriza na turizam i promjene ponašanja i potreba turizma.

Analiza stanja hrvatskog turizma, s naglaskom na ključne izazove, vodi prema kvalitativnom pomaku od neodrživog turističkog razvoja ka održivom turizmu povećane dodane vrijednosti. Strateški ciljevi i prioritetna područja razrađeni su na način da budu usko povezani sa prethodno spomenutim dokumentima, a u svrhu ostvarivanja vizije i podržavanja ciljeva održivog razvoja UN-ove Agende 2030. S obzirom da je turizam globalni fenomen, budući razvoj održivog turizma Hrvatske potrebno je promatrati sa aspekta trendova na turističkom tržištu sa ciljem povećanja konkurentnosti i uspostavljanjem svrsishodne turističke politike, a imajući pritom na umu iskustva drugih usporedivih zemalja i usvajanjem istih za unaprjeđenje održivosti turizma Hrvatske. Budući pravci razvoja turizma Hrvatske uvjetovani su globalnim turističkim trendovima, koji se u kratkom i dugom roku fokusiraju na održiv i pristupačan turizam, modernizaciju poslovanja kao i demografske promjene (Narodne novine 2023, 18).

3. Temeljno određenje resursa i atrakcija

Turistički su resursi materijalna i duhovna dobra koja valorizacijom postaju turističke atrakcije. Oni su količinski i prostorno ograničeni zbog toga što se ljudskim djelovanjem neprestano troše, što dovodi do njihove rijetkosti, ili pak potpune iskorištenosti. Shodno tome, što je bogatstvo destinacije resursima veće i raznovrsnije, veće su i mogućnosti opsega i kvalitete iskorištenja, tj. proizvodnje dobara i pružanja usluga (Čavlek et al. 2011, 125). Atrakcije su konkretne lokacije ili aktivnosti koje privlače posjetitelje te ih je moguće podijeliti na prirodne i one stvorene ljudskom rukom, tj. antropogene. Valorizirani resursi, odnosno atrakcije, čine temelj turističke atraktivnosti i tržišne prepoznatljivosti te turističkog razvoja destinacije. Ova činjenica ističe iznimnu važnost kvalitetnog upravljanja turističkim resursima i atrakcijama, zbog toga što o njima ovisi sadašnji i budući razvoj turizma u destinaciji.

Sve turističke atrakcije zapravo jesu turistički resursi, ali svi turistički resursi nisu turističke atrakcije. Korištenje termina resurs umjesto termina atrakcija, zapravo je ispravno, premda ne doprinosi sistematskom pristupu turističkim atrakcijama. Ovakvo definiranje potencijalnih atrakcija pomaže u identifikaciji i razvoju novih turističkih atrakcija. Međutim, kada se govori o već postojećim, popularnim turističkim lokalitetima i destinacijama, koristi se termin turistička atrakcija. Pravilna klasifikacija i razumijevanje ovih pojmova ključni su za izgradnju funkcionalnog sustava, što pridonosi postizanju ciljeva i rezultata unutar turističkog sektora (Kušen 2010, 413).

3.1. Definiranje resursne osnove

Resursi su u ekonomskom smislu materijalna i duhovna dobra koja se rabe u proizvodnji i pružanju usluga a na njih se gleda kao na čimbenike koji sudjeluju u stvaranju realnog bruto domaćeg proizvoda. U ove se čimbenike ubrajaju rad, kapital, poduzetništvo, tehnologija, istraživanje i razvoj, obrazovanje i ostalo. Nepobitna je činjenica, kako je nacionalno bogatstvo neke zemlje izdašnije, što je zaliha resursa veća. Zalihe resursa se ljudskim djelovanjem postepeno smanjuju i iskorjenjuju, te dugoročno gledano, ne postoji ni jedan resurs sa beskonačno upotrebljivim zalihama. Kontradiktorna je činjenica to što postoji velik broj zemalja sa izdašnim zalihama prirodnih resursa kojima se ne koriste adekvatno, dok istovremeno postoji isto tako velik broj

zemalja koje istim oskudijevaju. U slučajevima iskorištenja zaliha prirodnih resursa, upotrebljavaju se zamjenske sirovine, te se stoga, resursi prema postanku mogu razvrstati u dvije skupine (Čavlek et al. 2011, 126):

- Prirodni resursi – ukupnost svih prirodno-zemljopisnih uvjeta koje ljudi koriste za različite potrebe, mogu biti obnovljivi i neobnovljivi, a čine ih voda, zemljište, minerali, nafta i plin, zrak, flora i fauna, sunčeva energija, vjetar i geotermalna energija.
- Društveni resursi – elementi i strukture unutar društva koji doprinose dobrobiti razvoju i koheziji zajednice, a uključuju stanovništvo, stupanj ili razinu obrazovanja, zdravstvo, znanstvenu, kulturnu i etnosocijalnu baštinu, kulturno-povijesne objekte i organizacije, ekonomske resurse, institucije vlade, razne organizacije, stupanj industrijalizacije, infrastrukturu i ostalo.

Valorizacijom, odnosno ocjenom turističke vrijednosti, osnovni resursi postaju turistički. Ovaj je postupak iznimno kompleksan zbog toga što izravno uvjetuje turističku vrijednost samog prostora, tj. destinacije. Osnovna svojstva provedbe ocjenjivanja turističke vrijednosti jesu rekreativno, kuriozitetno, znamenito i estetsko svojstvo, a ostali elementi neophodni za postupak valorizacije resursa i prostora jesu: povoljnost geografskog položaja, udaljenost i prometna povezanost s turističkim emitivnim tržištima, veličina izvora potražnje, položaj resursa u odnosu na glavne turističke tokove i položaj prema konkurentskim i komplementarnim turističkim prostorima (Čavlek et al. 2011, 130).

Resursi u turističkom smislu, tj. turistički resursi jesu elementi koji privlače turiste i podržavaju turističku aktivnost. Gledano s aspekta zadovoljenja turističkih potreba, prirodni turistički resursi imaju rekreativna svojstva i utječu na fiziološke značajke, dok društveni turistički resursi djeluju na psihičke sastavnice. Također, važno je istaknuti kako određeni resursi prema stupnju atraktivnosti i intenzitetu djelovanja mogu samostalno djelovati na pridobivanje interesa turista, dok se ostali pojavljuju u kombinaciji s drugim, komplementarnim turističkim resursima čija je funkcija povećanje intenziteta atraktivnosti. U sljedećoj tablici prikazana je podjela prirodnih i društvenih turističkih resursa (Čavlek et al. 2011, 132).

Tablica 2. Podjela turističkih resursa

Prirodni turistički resursi	
Klimatski	Različiti tipovi klime, relativna vlažnost i temperatura zraka, insolacija, količina i vrste oborina, vjetrovi
Geomorfološki	Planine i planinski lanci, kanjoni, špilje, pećine, klisure, vulkani, krški oblici i polja u kršu
Hidrografski	Mora, rijeke, jezera, oceani, podzemne i termalne vode, gejziri
Biogeografski	Flora i fauna
Pejsažni	Nizinski i planinski pejsaži, pejsaži relativno niskog reljefa, primorski pejsaži
Društveni turistički resursi	
Kulturno-povijesni	Sačuvani ostaci prošlih civilizacija te njihova tehnološka dostignuća, umjetnička ostvarenja, urbanističke cjeline, spomenici
Etnosocijalni	Materijalna i duhovna kultura naroda, pjesme, običaji, narodne igre, rukotvorine, narodne nošnje, gastronomija, mentalitet
Umjetnički	Muzeji, galerije, zbirke, knjižnice, gliptoteke, spomenici iz kulturni-povijesnog razvoja, arhitektonska, likovna, glazbena i kazališna dostignuća
Manifestacijski	Ustanove koje organiziraju obrazovne i obrazovno-rekreacijske aktivnosti i manifestacije
Ambijentalni	Antropogene prostorne cjeline, zračne i morske luke, naselja, trgovi i drugi urbani prostori

Izvor: Čavlek et al. (2011). Turizam- ekonomske osnove i organizacijski sustav, str. 132.

Klima je u središtu interesa ljudske zajednice zbog toga što ima kontinuiran i direktan utjecaj na sve segmente ljudskog života i djelovanja u geografskom području. Klimatski raspon vrijednosti čimbenika bio je i opstaje ključan za preživljavanje svih živih vrsta, svakodnevni život, ekonomiju društvenih zajednica, tokove i smjerove nastanjivanja i selidba, te lokaciju naselja i slično. Klima je, usto, od ranih tipova antičkog turizma pa sve do suvremenog turizma u 21. stoljeću, činila jedan od najvažnijih razloga za turistička putovanja i boravak izvan mjesta prebivanja. Mnogobrojna kretanja turista ljeti iz zemalja srednje, sjeverne i zapadne Europe prema Sredozemlju najvećim su djelom potaknuta klimatskih prednostima sredozemnih turističkih destinacija (Vojnović 2017, 10). S obzirom na turistička kretanja, tipove klime moguće je podijeliti na poticajne i ograničavajuće. U poticajne tipove ubrajaju se: umjereno topla klima, umjerena (svježa) klima, planinski tip klime i hladna klima. Ograničavajućim tipovima klime na turistička kretanja smatraju se: ekvatorijalna klima, tropska klima, pustinjske klime i polarna klima (Čavlek et al. 2011, 135).

Geomorfološke, odnosno reljefne karakteristike, predstavljaju najvažniji fizičko-geografski čimbenik geografskog prostora i ključnu komponentu kulturnog krajolika. Ove karakteristike utječu na prirodne aspekte no također oblikuju antropogene, morfološke i osjetilne sastavnice. Ljudi često u svakidašnjem životu ne obraćaju pažnju na reljef u istoj mjeri kao na vremenske prilike i klimu, no reljef ipak ima jednaki utjecaj na gotovo sve ljudske aktivnosti i djelatnosti. U kontekstu turizma, reljef se može smatrati osnovnim resursom, prirodnom atraktivnošću, kao i neizravnim turističkim resursom. Brojne i razne turističke aktivnosti i oblici turizma izravno su povezani s reljefnim karakteristikama koje su ujedno i ključni element ponude (Vojnović 2017, 84).

Voda je jedinstvena prirodna tvar koja omogućava život i sve ljudske aktivnosti i gospodarske djelatnosti. Kao univerzalna tvar, voda postoji u sve tri agregatna stanja (krutom, tekućem i plinovitom), te je prisutna gotovo posvuda. S aspekta turizma i rekreacije, voda je osnovni preduvjet za planiranje, implementaciju i realizaciju planova, strategija i projekata razvoja turističkih destinacija, bilo da se radi o nevaloriziranim, potencijalnim ili već valoriziranim područjima. Voda se prvenstveno pojavljuje kao neizravni turistički resurs unutar vodoopskrbnog segmenta komunalne infrastrukture i društvenog standarda. Međutim, u kontekstu turizma, voda je daleko važniji temeljni turistički resurs u sklopu prirodnih atrakcija, te u brojnim destinacijama predstavlja osnovni element ponude. To se posebice odnosi na priobalne destinacije, te destinacije uz rijeke, jezera, termalne i mineralne izvore. Izvrstan primjer je Hrvatska, čiji se uspješan razvoj turizma oslanja na povoljna fizička i kemijska svojstva Jadranskog mora (Vojnović 2017, 46). U turističkoj valorizaciji prostora, osobita se važnost pridaje razvedenosti obale, čistome moru, laganim morskim strujama, čistim i prostranim plažama, slapovima i vodopadima te mogućnostima kupanja i bavljenja drugim sportovima i rekreacijom (Čavlek et al. 2011, 141).

Biogeografija se bavi proučavanjem i istraživanjem rasporeda biljaka i životinja u geografskom prostoru, u prošlosti i sadašnjosti, te njihovu međuovisnost s drugim elementima prirodne osnove i društveno-geografskim elementima. U suvremenom su turizmu biogeografska obilježja dio prirodnih atrakcija te imaju ključnu ulogu u stvaranju i pozicioniranju ponude turističkih destinacija. Budući da su ova obilježja u turizmu postala osnovni motiv i atrakcija ekoturističkih i sličnih oblika turizma poput pustolovnog i ekstremnog turizma, turistički dionici u takvim vrstama ponude preuzimaju ulogu aktivnih sudionika i nositelja očuvanja i zaštite složenih i ugroženih ekosustava. Time se u skladu s konceptom održivog turizma doprinosi očuvanju najvrjednijih

morskih i kopnenih staništa. Međutim, turistička valorizacija biogeografskih atrakcija često potvrđuje negativne utjecaje turizma, koji su pogubni za staništa biljaka i životinja te remete njihov normalan razvoj i daljnji opstanak. Ovakvi se utjecaji ponajprije očituju kroz nametljiv i nekontroliran broj posjetitelja u kratkom vremenskom periodu (Vojnović 2017, 83).

Pejsažni resursi skup su različitih prirodnih i društvenih resursa koji privlače posjetitelje zbog svoje estetske, rekreativne, kulturne ili ekološke vrijednosti. Svaki krajolik ne privlači sve posjetitelje na isti način, odnosno kod svakoga stvara različitu perspektivu, a ponajviše poradi demografskih razlika turista. Također, veći stupanj razvijenosti regije često implicira višu vrijednost njenog pejzaža. U dosadašnjim su turističkim aktivnostima najposjećenije i najprivlačnije bile obale suptropskih i mediteranskih klima, no sada s obzirom na sve veći globalni stupanj razvijenosti i urbanizacije, to postaju i ostali prostori s drugačijim obilježjima. Osnovni geografski elementi koji sačinjavaju svaki pejzaž su sastav tla i geomorfološki oblici, vegetacija te čovjek i njegov utjecaj na pejzaž. Prirodni se pejzaži grupiraju u tri velike skupine: planinski pejzaž, nizinski ili pejzaž relativno niskog reljefa i primorski pejzaž. U svrhu očuvanja prirodnih pejzaža i njihove rijetkosti na globalnoj razini, organizacije kao što Ujedinjeni narodi, UNESCO i Međunarodna unija klasificirale su ih u devet skupina: strogi prirodni rezervati; nacionalni parkovi; parkovi prirode; posebni rezervati; regionalni parkovi; spomenici prirode; značajni krajobrazi; park šume i spomenici parkovne arhitekture. U Hrvatskoj, prema podacima Državnog zavoda za statistiku, ovakvih zaštićenih područja ima sveukupno 461. Ovaj podatak ukazuje na to kako Hrvatska kao relativno mala zemlja ima bogatu ponudu turističkih atraktivnosti koja predstavlja izvanrednu osnovu za razvoj turizma (Čavlek et al. 2011, 146).

Kulturno-povijesni turistički resursi posjetiteljima pružaju mogućnost da se upoznaju s povijesti, kulturom i nasljedstvom određenog područja, što su ujedno i osnovni motivi posjećenosti destinacija bogatih ovim resursima. S obzirom da je obrazovna razina turista sve viša, mnogi turisti imaju potrebu ostvariti svoje kulturne potrebe i doći u doticaj s kulturno-povijesnom baštinom. U ove resurse ubrajaju se ostaci povijesnih civilizacija i njihova tehnološka dostignuća, urbanističke cjeline, umjetnička ostvarenja i pojedini objekti, a nerijetko djeluju kao komplementarni resursi, odnosno dopunski motiv privlačenja turista (Čavlek et al. 2011, 147).

Etnosocijalne turističke resurse čine narodne pjesme, igre, običaji, rukotvorine, narodne nošnje, kulinarske vještine, ali i karakteristične socijalne osobine nekog naroda kao što su gostoljubivost, pristupačnost, uslužnost ili temperament. Ova jedinstvena i kompleksna grupa atraktivnih resursa

ima iznimnu turističku vrijednost, a turistima omogućuje da se neposredno, svakidašnjim kontaktom, na različitim mjestima i u različitim situacijama upoznaje s njome. Etnosocijalni resursi u pojedinim zemljama predstavljaju regionalni ili nacionalni okvir i osnova su za cjelokupan razvoj turizma. Shodno tome, prezentacijom ovih resursa često se uklanjaju pogrešni stavovi i predrasude koje postoje o odlikama nekih naroda, te mogu biti dobra osnova za očuvanje i vrednovanje identiteta lokalnog stanovništva u turističkim destinacijama (Čavlek et al. 2011, 150).

Umjetnički turistički resursi obuhvaćaju arhitektonsko, likovno, glazbeno i kazališno stvaralaštvo. Turistima omogućuje doživljaj lokalne umjetničke scene, sudjelovanje u umjetničkim aktivnostima i stjecanje dubljeg razumijevanja kulture i kreativnog izražavanja. Imaju odgojno-obrazovnu funkciju, obogaćuju turističku ponudu i privlače različite profile posjetitelja (Čavlek et al. 2011, 151).

Manifestacijski turistički resursi pridonose većoj razini atraktivnosti turističke destinacije, obogaćuju sadržaj turističke ponude i potiču posjetitelje na veću potrošnju. Imaju promotivnu funkciju, povećavaju zaposlenost i osiguravaju veće prihode organizatorima, ustanovama i pojedincima. Prezentacijom turističkih resursa putem raznih manifestacija razvijaju se i njeguju autentične vrijednosti naroda te se nastoji očuvati autohtonost. Manifestacije je moguće razvrstati u sljedeće kategorije: kulturne i sportske priredbe, festivali, tradicionalne smotre, sajmovi, karnevali i parade, radionice (Čavlek et al. 2011, 152).

Ambijentalni se turistički resursi odnose na karakteristike prostorne cjeline koje je stvorio čovjek, a turistima pružaju specifičnu atmosferu, ugođaj ili doživljaj. Turističkoj ponudi doprinose zbog svoje estetske i doživljajne vrijednosti, ali i izvanredno velikog znanstvenog i kulturnog značenja zbog čega su nerijetko od posebnom zaštitom UNESCO-a. U ambijentalne resurse ubrajaju se akropolska naselja, trgovi, sportsko-rekreacijski kompleksi, arhitektonske posebnosti, zračne i morske luke i drugo (Čavlek et al. 2011, 153).

3.2. Definiranje atrakcijske osnove

Postoje različite vrste atrakcija, međutim, samo se pojedine mogu koristiti u turističke svrhe te bi ih stoga trebalo klasificirati kao turističke. Njihova je bit određena turističkim potrebama, aktivnostima i motivima, a pretežito su snažno vezane uz prostor. Turističke se atrakcije mogu smatrati povodom dolazaka turista u određenu turističku destinaciju, i kao takve, predstavljaju

osnovni turistički resurs. One mogu biti potencijalne i stvarne. Stvarne turističke atrakcije mogu biti dio turističke ponude na tržištu i mogu se promovirati, dok potencijalne postaju stvarne samo kada mogu pružiti opću pristupačnost za posjetitelje (javni ili fizički pristup, signalizacija, obilazak, razgledavanje, interpretacija). Određena vrsta turističke atrakcije odgovara samo specifičnim motivima putovanja i omogućuje samo određene aktivnosti, te stoga ne omogućuje razvoj svih već samo određenih vrsta turizma. Kako je prikazano u sljedećoj tablici, funkcionalna klasifikacija turističkih motiva i aktivnosti jedna je od osnova za određivanje klasifikacije i vrednovanja turističke atrakcije (Kušen 2010, 414).

Tablica 3. Osnovna klasifikacija turističkih motiva/aktivnosti

Motivi slobodnog vremena- zbog zabave i razonode
Odmor/relaksacija
Sportska rekreacija
Obrazovanje u slobodno vrijeme
Uživanje
Motivi koji nisu vezani za slobodno vrijeme- zbog obaveza i odgovornosti
Poslovna putovanja
Stručno osposobljavanje
Medicinski tretmani
Tranzit
Druge obveze

Izvor: Kušen (2010). Sustav turističkih atrakcija, str: 414.

Pojedine vrste turističkih atrakcija povezane su samo s motivima koji nisu vezani uz slobodno vrijeme ili rekreaciju, kao što su poslovna putovanja, medicinski tretmani, stručno osposobljavanje i slično. Iako su ti motivi i aktivnosti suprotni uobičajenim motivima, odnosno aktivnostima putovanja radi slobodnog vremena, oni su, prema klasifikaciji međunarodnih posjetitelja od strane UNWTO-a, klasificirani kao poslovna i profesionalna putovanja, uz ostale motive poput studiranja, liječenja, tranzita i slično. Stoga su, službeno priznati kao motivi i aktivnosti putovanja jednaki onima vezanima uz slobodno vrijeme i rekreaciju.

U prvoj fazi analize i vrednovanja, turističke atrakcije razlažu se na elementarnu razinu (flora, fauna, zrak, voda i ostale geološke značajke prostora), a zatim se u drugoj fazi agregiraju u više skupine (planine, mora, šume, nacionalni parkovi). Također, one se mogu podijeliti ovisno o načinu

na koji se koriste, pa tako postoji skupina atrakcija koje se moraju fizički koristiti, i skupina atrakcija koje se ne koriste, odnosno ovakve se atrakcije mogu gledati ili slušati.

Nadalje, s obzirom da je mreža turističkih atrakcija osnova svakog turističkog razvoja, ona ponajprije mora biti identificirana, zatim evidentirana, sistematizirana, ocijenjena i predstavljena na razini turističke destinacije. Za postizanje ove procedure nužna je odgovarajuća funkcionalna klasifikacija turističkih atrakcija i metoda za njihovo vrednovanje. Zbog nastojanja konkurencije drugih sektora da preuzmu kontrolu nad dijelovima područja turističke atrakcije, one bi, kao ključni turistički resursi zajedno sa dijelom područja u kojemu se nalaze, trebale biti zaštićene od uništenja, degradacije i nenamjerne uporabe. Problem se javlja sa činjenicom da su često nezabilježene, nepoznate turističkom sektoru ili izostavljene iz procesa dugoročnog planiranja, što dovodi do toga da ostaju potpuno nezaštićene (Kušen 2010, 415).

3.3. Upravljanje turističkim resursima

Turistički resursi su preduvjet i osnova za razvoj urbanog turizma. Za razliku od mineralnih proizvoda i nafte, turistički su resursi obnovljivi. Pronalazak, stvaranje, upravljanje i održavanje turističkih resursa trebala bi biti osnova za određivanje njihovog korištenja na održiv način (Ning i Hoon (2001, 544).

Istraživanja potvrđuju da priroda istraživanja turizma nije, ili je u neznatnoj mjeri promijenjena od sredine sedamdesetih godina prošlog stoljeća. Također, izvjesno je kako se istraživanje turizma i dalje fokusira na različite komponente industrije, ali ne i na prirodu resursa i interakciju industrije s njima (Carter, Baxter i Hockings 2011, 277). Postizanju ekološki održivog razvoja turizma do unazad nekoliko godina pružala se zanemariva podrška izvan podražavajuće retorike. U današnje vrijeme, kada je ovo razmatranje gotovo središnja tema u turizmu, upravljanje resursima nedvojbeno bi trebalo imati značajniju ulogu u istraživanju turizma. Nadalje, Carter, Baxter i Hockings (2011, 278) predlažu kako jedino dugoročno rješenje za razvijanje adekvatnih odgovora na pitanje održivosti leži u smatranju upravljanja resursima središnjim elementom turizma. Ovaj način razmatranja upravljanja resursima uključuje promjenu u načinu na koji se prirodni i kulturni resursi percipiraju, od konteksta unutar kojeg se turizam razvija do centralnog pitanja održivosti turizma.

Upravljanje turističkim resursima obuhvaća širok spektar mjera i aktivnosti koje su usmjerene na razvijanje, očuvanje i održivo korištenje resursa. Strateško je planiranje osnovna funkcija svih vrsta menadžmenta, pa se tako i upravljanje turističkim resursima da raščlaniti na nekoliko osnovnih funkcija (Gunn 2002, 42):

1. Identifikacija, odnosno prepoznavanje resursa koji potencijalno mogu biti dio turističke ponude.
2. Održivo planiranje, izrada strategija koje uključuju održivi razvoj turizma, planiranje infrastrukture koja nosi minimalne negativne utjecaje na okoliš.
3. Marketinške aktivnosti i promocija, korištenje različitih marketinških kanala za promociju atrakcija i destinacije.
4. Upravljanje posjetiteljima, poduzimanje mjera za kontrolu broja posjetitelja i decentralizaciju turističkog prometa.
5. Očuvanje i zaštita resursa, educiranje lokalnog stanovništva i posjetitelja o važnosti očuvanja, provođenje mjera i aktivnosti za zaštitu prirodne i kulturne baštine.
6. Suradnja i partnerstvo na lokalnoj, regionalnoj i nacionalnoj razini, participan pristup u kojemu svi dionici sudjeluju u donošenju odluka.

Turistička valorizacija različitih objekata, resursa i atrakcija koje privlače turiste nerijetko je prepuštena pojedinim turističkim i ugostiteljskim poduzećima, različitim udrugama i aktivnim pojedincima u turističkim mjestima. No, evidentno je kako ovi subjekti često međusobno konkuriraju kako bi ostvarili što veći prihod od turista svojim individualnim aktivnostima. Međutim, pri tome dolazi do propusta u posvećivanju pažnje zaštiti okoliša, unaprjeđenju, razvoju deficitarnih djelatnosti, organizaciji raznih zabavno-rekreativnih aktivnosti te stvaranju općeg imidža i identiteta turističkog mjesta. Shodno tome, akcije pojedinih poduzeća, udruga i društava nisu dovoljno povezane i koordinirane, što rezultira brojim nedostacima, propustima i slabostima. U svrhu izbjegavanja ovakvih propusta i osiguranja zajedničkog nastupa na turističkom tržištu, te kako bi razvoj i unaprjeđenje cjelokupne ponude turističkog mjesta postali uspješniji, termin turističko mjesto zamijenio se svrsishodnim terminom turistička destinacija, kako u teorijskim radovima, tako i u praksi. Termin turistička destinacija ima šire značenje i označava svu kompleksnost i povezanost turističke ponude pojedinih turističkih područja. Objedinjuje

upravljanje turističkim i ljudskim resursima, atrakcijama, zatim upravljanje infrastrukturom i prometom, politikom destinacije, razvojem i oblikovanjem ponude i drugo (Žuvela 1998, 207).

3.4. Destinacija kao komponenta turističkog razvoja

Turistička je destinacija ključni institucionalni okvir za oblikovanje koncepta turističkog razvoja. Ona reflektira značajnu transformaciju u filozofiji turističke politike, koja prebacuje fokus razvoja sa smještajnih objekata na cjelokupni prostor turističke destinacije i njenu sveobuhvatnu gospodarsku strukturu, neupitno radi li se o užem ili širem lokalitetu, županiji, regiji ili državi. Ovaj pristup doprinosi ostvarenju koncepta održivog razvoja i ukupnom kvalitativnom napretku u razvoju turizma. Nadalje, destinacija se može definirati kao šira ili uža prostorna jedinica koja nije obilježena samo nekim prirodnim rijetkostima, kulturnim spomenicima ili spektakularnim manifestacijama, već posjeduje temeljne elemente na kojima se gradi cjelovitost sadržaja, turistički razvoj i tržišna percepcija određenog turističkog mjesta, odnosno destinacije. U tom kontekstu, destinacija može biti vrlo široka prostorna jedinica. Shodno tome, turistička destinacija objedinjuje sve statičke i dinamičke segmente ponude, posebice čimbenike atraktivnosti turističkog proizvoda, pozitivne i negativne reakcije i utiske posjetitelja, te konačno obujam turističkog prometa i prihoda koji određuju i potvrđuju određeni identitet i imidž, izražen kroz stupanj zadovoljstva posjetitelja (Žuvela 1998, 208).

Turističku je destinaciju potrebno analizirati iz svih aspekta kako bi se stvorila osnova za donošenje odluka o oblikovanju destinacijskog proizvoda koji će biti konkurentan na tržištu. Na taj se način može postići glavni cilj turizma, a to je zadovoljstvo turista (Magaš, Vodeb i Zadel 2018, 13).

Buhalis (2000, 98) naglašava kako je pri analizi turističke destinacije potrebno uzeti u obzir šest ključnih elemenata:

- Atrakcije
- Pristupačnost
- Sadržaji
- Dostupni paketi
- Aktivnosti

- Pomoćne usluge

S obzirom na različite motive putovanja turista, razvoj tipologije, odnosno koncepcije je vrlo složen. Većina koncepcija temelji se na atrakcijama koje su glavni motiv turističkih putovanja. U tom kontekstu, destinacije je moguće klasificirati u dvije opće kategorije: destinacije u kojima dominiraju prirodne atrakcije (jezerske, planinske, morske destinacije); i destinacije u kojima dominiraju umjetne, odnosno atrakcije koje je stvorio čovjek (kulturne destinacije, destinacije tematskih ili zabavnih parkova, itd.). Osim toga, prema privlačnoj snazi atrakcija, destinacije je moguće podijeliti na primarne i sekundarne. Primarne destinacije posjeduju atrakcije snažne privlačne snage koje su prepoznate na međunarodnoj razini. Takve destinacije glavni su cilj putovanja turista, gdje se zadržavaju dulje vrijeme. Sekundarne destinacije one su destinacije koje imaju atrakcije slabije privlačne snage. One nisu osnovni cilj putovanja, već ih turisti posjećuju usput, na putu prema primarnim destinacijama. Sekundarne destinacije su pretežito izletničke destinacije u kojima se turisti zadržavaju kraće vrijeme. U današnje vrijeme, turisti posjećuju više destinacija na svom putovanju, stoga takve putovanja najčešće uključuju posjet jednoj primarnoj, i više sekundarnih destinacija. Razvoj destinacije nalikuje na životni ciklus svakog drugog proizvoda, u kojemu je rast prodaje paralelan razvitku samog proizvoda (prateći plasman, razvoj, zrelost i propadanje). Slijedom navedenog, dinamika turističke destinacije ovisi o tržištu i plasmanu te o njegovim oscilacijama kojima pridonose različiti tipovi turista sa svojim jasnim motivima, željama i preferencijama. Upravljanje razvojem turizma u destinaciji ključno je za izbjegavanje nekontroliranog povećanja turista i stvaranja sve većeg pritiska na prirodne i društvene resurse, koje bi potencijalno moglo rezultirati smanjenjem kvalitete i ugrožavanjem održivog razvoja (Magaš, Vodeb i Zadel 2018, 18).

Magaš (2008, 1) ističe kako „*Sposobnost upravljanja turističkim razvojem na način koji će odgovarati potrebama destinacije ovisi o razumijevanju čimbenika suštinski povezanih s turizmom te se tek tada može upravljati na način koji će donijeti željeno stanje i umanjiti neželjene utjecaje*“. Shodno tome, upravljanje destinacijom podrazumijeva turističke aktivnosti koje angažiraju interese lokalnih vlasti unutar svrsishodne poslovne suradnje zajedno s nositeljima ponude, u svrhu razvitka destinacijskog proizvoda. Poslovna suradnja nužna je za uspješan razvoj turizma u destinaciji, a obuhvaća odnose različitih nositelja ponude te njihovog međudjelovanja u vezi zajedničkih pitanja ili problemskih domena. U ovakvom partnerskom odnosu, nositelji ponude

djeluju zajednički i pridonose različitim resursima koje posjeduju (kapital, znanje, stručna sposobnost), te povećavaju izgleda za ostvarivanje ciljeva i stvaranje novih mogućnosti.

U literaturi se navode razne uloge i zadaće organizacije destinacijskog menadžmenta, koje je prema (Magaš 2008, 15) moguće raščlaniti na četiri osnovne funkcije:

1. Izrada ideje vodilje i strategije konkurentnosti u destinaciji

- Destinacijski menadžment mora biti uključen u donošenje turističkih odluka koje utvrđuju javna i samoupravna tijela. Potrebno je analizirati trenutne situacije u destinaciji, uključujući tržište, direktnu i indirektnu konkurenciju te potražnju. Na temelju toga, destinacijski menadžment provodi konkurentne strategije kroz savjetovanje i aktivno inovativno upravljanje.

2. Razvoj i oblikovanje ponude

- Kroz razvoj i oblikovanje ponude, destinacijski menadžment treba uključivati iniciranje i razvoj javnih ponuda, aktivnosti vezane za javno-privatno partnerstvo, koordinaciju u ponudi destinacije i kreiranje paušalnih aranžmana. Također, važno je inicirati nove ponude i provoditi kontrolu kvalitete.

3. Marketinška funkcija

- Ova funkcija uključuje izradu marketinških planova i strategija destinacije, brigu o stvaranju imidža i zaštitne marke, poboljšanje prodaje putem sustava rezervacija, te promidžbu i informiranje turista. Uz to, destinacijski menadžment treba voditi računa o gostima rijekom njihovog boravka u destinaciji.

4. Zastupanje interesa

- Ova aktivnost podrazumijeva senzibiliziranje lokalnog stanovništva za turizam, koordinaciju interesa turističke struke i lobiranje za turističke interese pred institucijama i javnosti.

Autor nadalje navodi kako je u svrhu obavljanja funkcija destinacijskog menadžmenta potrebno implicirati sustavan pristup obavljanja aktivnosti planiranja, organizacije i kontrole, koje dovode u vezu sve one koje su bitni za razvoj destinacijskog proizvoda.

Glavna svrha upravljanja turističkom destinacijom jest prvenstveno stvaranje prikladnog okruženja za razvitak turizma u destinaciji, zatim privlačenje posjetitelja u destinaciju putem marketinških aktivnosti te na operativnoj razini, podizanje kvalitete doživljaja posjetitelja u destinaciji (WTO 2007, 6).

4. Analiza turističkog tržišta grada Labina

Današnji slikoviti gradić Labin, smješten na brdašcu visokom 320 metara i udaljen oko 3 kilometara od mora, bio je naseljen još 2000 godina prije Krista. U neposrednoj blizini Labina nalaze se ostaci naseobine Kunci iz brončanog doba. Njegovo povijesno ime, Albona ili Alvona, potječe od Ilira i Kelta, a postoji pretpostavka da su ga Kelti osnovali u IV stoljeću prije Krista na mjestu stare gradine. Pojedini povjesničari tvrde da su Iliri to mjesto utemeljili još u 11. stoljeću prije naše ere. Prema povjesničarima, Albona na keltskom jeziku znači „grad na brdu“, odnosno „visoko naselje“. Najstariji pisani dokument o gradu Labinu jest reljef iz trećeg stoljeća s natpisom „Res publica Albonessium“ (TZ grada Labina 2024).

Grad Labin proteže se na površini od 71,85 km², a prema popisu stanovništva iz 2021. godine ima 10, 424 stanovnika. Smješten na istočnoj obali Istre, Labin se nalazi na udaljenosti od 5 km od Rapca, poznatog turističkog bisera Kvarnera. Grad se sastoji od dva dijela: Stari Grad smješten je na brežuljku, dok je Podlabin, koji je prvotno nastao kao rudarsko naselje 1930-ih godina, u nižim predjelima. Rudarska djelatnost bila je ključna za gospodarstvo ovog grada više od 400 godina. Labin je poznat kao rodno Mjesto Matije Vlačića Ilirika, reformatora i suradnika Martina Luthera, te po slavnoj Labinskoj republici iz 1921. godine. Danas je Labin kulturno i administrativno središte. Područje Grada Labina obuhvaća 17 naselja: Bartići, Breg, Duga Luka, Gondolići, Gora Glušići, Kapelica, Kranjci, Labin, Marceljani, Presika, Rabac, Ripenda Kosi, Ripenda Kras, Ripenda Verbanci, Rogočana, Salakovci i Vinež.

Ovo je grad bogate kulturne i povijesne baštine, koja uključuje brojne muzeje, galerije i kulturna događanja. Starogradska povijesna jezgra pruža prekrasan pogled na okolne krajeve, a posjetitelji mogu uživati u šetnji kamenim ulicama i istraživanju kulturne baštine. Labin je također poznat po tradicionalnoj gastronomskoj ponudi koja uključuje istarske specijalitete. Osim povijesti i kulture, Labin kao destinacija nudi brojne rekreativne mogućnosti poput biciklizma, planinarenja i uživanja na prekrasnim plažama u Rapcu. Pretežito tijekom ljetnih mjeseci, ovdje se održavaju brojne manifestacije i festivali, koji privlače posjetitelje iz cijelog svijeta. Grad Labin može se pohvaliti i raznim sportskim i rekreativnim klubovima, koji dodatno obogaćuju život lokalnog stanovništva i posjetitelja (LAG Istočna Istra 2019).

4.1. Povijesni pregled razvoja turizma na području grada Labina

Turizam grada Labina zapravo počiva u turističkom razvoju naselja Rabac, koje se nalazi na 5 km udaljenosti od grada. Danas poznato turističko ljetovalište, Rabac, sredinom 19. stoljeća bilo je malo ribarsko mjesto sa svega desetak kuća. Zbog svoje lijepe uvale i idiličnog krajolika, ubrzo je privuklo prve izletnike. Jedan od prvih turista bio je engleski putopisac i književnik Richard Francis Burton, koji je Rabac posjetio 1876. godine. Burton je nakon obilaska Istre napisao knjigu „Istarska obala“ u kojoj opisuje ljepote Rapca. U to vrijeme, Rabac počinje dobivati prve ljetnikovce, a najpoznatija je bila vila obitelji Prohaska iz Rijeke, a rodom iz Češke, koja je uništena tijekom Drugog svjetskog rata. Danas se po toj obitelji zove jedan od najljepših dijelova Rapca.

Prvi hotel u Rapcu, pod nazivom „Quarnero“, otvoren je 1889. godine u kući obitelji Višković. Hotel je imao tek nekoliko soba, a u prizemlju se nalazila gostionica. Među prvim gostima hotela bio je i austrijski časnik Kaiser, koji je kasnije kupio stanciju Dubrova pokraj Labina, danas poznatu po Mediteranskom kiparskom simpoziju i Parku skulptura. Početkom 20. stoljeća, Rabac je ugostio i austrougarskog prestolonasljednika Ferdinada. Mještani Rapca bili su vrsni pomorci i ribari te su posjedovali desetak jedrenjaka koje su kasnije zamijenili motorni brodovi ili su nestali tijekom Drugog svjetskog rata. Prvi veći hotel, „Trieste“ sagrađen je 1925. godine u središtu ovog naselja, a kako je turistički interes rastao, započelo je i iznajmljivanje soba u privatnim kućama. Turizam se u Rapcu počeo intenzivnije razvijati početkom šezdesetih godina 20. stoljeća, kada je to mjesto zbog svojih prirodnih ljepota dobilo nadimak „Biser Kvarnera“. Od tada su izgrađeni brojni hoteli, turistička naselja, autokampovi i obiteljske kuće. Maksimalni prihvatni kapacitet Rapca je 11 tisuća gostiju (Travel Istria 2024).

4.2. Turistička ponuda i potražnja

Turistička smještajna ponuda na području grada Labina, prema posljednjim podacima Državnog zavoda statistiku sastojala se od ukupno 11,086 postelja, od čega se 43% odnosi na hotele i slične kapacitete, 19% na kampove i 41% na ostale vrste smještaja, pretežito na smještaj u privatnim kućama (Institut za turizam 2018, 66).

Gastronomska se ponuda sastoji od brojnih restorana, pizzerija, domaćih proizvoda i OPG-ova, lokalne tržnice i vinskih cesta. Labin kao turistička destinacija nudi razne sportsko-rekreativne aktivnosti kao što su jedrenje, ronjenje, jahanje, ribolov, planinarenje, biciklizam, lov, tenis i kayaking. Zabavni sadržaj uključuje brojne manifestacije i festivale koje se većinom održavaju tijekom ljetnih mjeseci (TZ grada Labina, 2024).

Prema posljednjim podacima za 2021. godinu, turistička potražnja grada Labina i okolnih naselja, očitovala se u ostvarenih 165,710 dolazaka i 983,838 noćenja. Udio domaćih gostiju iznosio je 7,52% u sveukupnim noćenjima te 15,49% u dolascima. Udio stranih gostiju za noćenja u 2021. godini bio je 92,48%, a za dolaske 84,51%. Najbrojniji gosti dolaze iz Njemačke, zatim Austrije, Češke i Slovenije. Budući da se te godine nisu održavale manifestacije radi epidemioloških mjera, zabilježen je pad u prihodima, koji su iznosili 29,700 eura (Uravić, 2022).

Prema navedenim podacima, da se zaključiti kako na područje grada Labina najviše dolazi stranih turista, a prema dobnoj strukturi su to gosti u dobi od 35-54 godina, što je rezultat usmjerenosti turističke ponude na obitelji s djecom i osobe starije životne dobi.

4.3. Analiza resursa i atrakcija grada Labina

Labin je grad bogate kulturno-povijesne, ali i prirodne baštine. Od kulturnog i povijesnog nasljeđa najistaknutije su palače nekadašnjih plemićkih obitelji, brojne crkvice, galerije i memorijalni park skulptura. Što se tiče prirodnih resursa, valja spomenuti brojne šljunčane plaže, pješačke i biciklističke staze, Rabačko podmorje, dvije biljke penjačice glicinije, koje su u statusu spomenika parkovne arhitekture i značajni krajobraz „Labin, Rabac i uvala Prklog“.

Iznimno važna atrakcija zasigurno je **Trobrodna Crkva Rođenja Blažene Djevice Marije**. Župna crkva podignuta je 1336. godine na temeljima crkvice iz 11. stoljeća, a nalazi se u samom središtu Starogradske jezgre. Posljednji je put obnovljena 1993. godine. Njeno pročelje krasi venecijanski lav s kuglom u ustima i barokni kip senatora Antonia Bollania, koji je bio priznati ratnik u borbi protiv Turaka. Smatra se da je ovo zdanje pročelja jedan od najljepših primjera svjetovnog kiparstva Istre iz tog razdoblja. U Crkvi Rođenja Blažene Djevice Marija nalazi se šest mramornih oltara koje krasi vrijedne relikvije i slike poznatih autora iz 17. i 19. stoljeća (TZ grada Labina, 2024).

Porta Sanfior su glavna gradska vrata, vrata Sv. Flora koja datiraju iz 1589. godine. Iznad vrata postavljen je lav Serenissime te labinski grb, a ispred se nalazi Torjon, na kojemu je top iz doba Autrije (TZ Istarske županije, 2024).

Zvonik Svetog Justa nalazi se u Starogradskoj jezgri, oko 50 m od župne crkve Rođenja Blažene Djevice Marije, nadomak najviše točke Labina- Fortice. Visok je 35 metara, a podignut je 1623. godine, na temeljima nekadašnje crkve sv. Justa koja je najstarije sakralno zdanje grada Labina. Od ostataka nekadašnje crkve ostao je samo zid pročelja koji se nalazi ispred ulaza u zvonik. Zvonik ima dva zvona, koja su u prošlosti zvonila kao znak upozorenja za nadolazeće vremenske nepogode ili u slučaju rudarskih nesreća. Obnovljen je 2015. godine, a i u današnje vrijeme prepoznatljiv je znak i simbol grada (TZ grada Labina, 2024).

Barokna **palača Battiala – Lazzarini** izgrađena je 1690. godine. Impozantne je veličine, i prepoznatljiva je po crvenkastoj fasadi i plavim prozorima. Glasi za jednu od najljepših građevina u gradu Labinu. Sve do Drugog svjetskog rata služila je kao rezidencija plemićke obitelji, a tada je nacionalizirana te 1960-te godine postaje Narodni muzej grada Labina. Muzej je danas sastav Pučkog otvorenog učilišta Labin, a objedinjuje arheološku, rudarsku, etnografsku i kulturno-povijesnu zbirku, te zbirke radničkog pokreta i NOB-a. U muzeju prikazani su najvažniji događaji labinske povijesti, obrađeni kroz tematske cjeline i interaktivne punktove. Spektakularan je postav realističnog rudnika koji se nalazi u podrumskom dijelu zgrade. Ova posebna atrakcija pruža doživljaj opasnog i zahtjevnog posla kojim su se rudari bavili. U muzeju se također nalazi i knjižnica, koja objedinjuje djela slavnog Matije Vlačića Ilirika, zatim pjesnikinje, političarke, učiteljice i pedagoginje Giuseppine Martinuzzi i ostalih autora čije su knjige tematski vezane uz Labin i Istru (Pučko Otvoreno Učilište Labin, 2022).

Gradska Loža jedna od prvih građevina koja je sagrađena izvan gradskih zidina, i najpoznatije povijesno obilježje Labina, izgrađena 1550. godine. Gradska loža mjesto je ispod kojeg se u prošlosti odvijao javni živog, vršile sudske presude, objavljivale novosti građanima i održavali plesovi seljaka. Danas je građevina koja je pripojena loži postala hotel, a loža se koristi kao terasa za goste (TZ grada Labina).

Park skulptura Dubrova smješten je na samom ulazu u grad Labin, te je to jedinstveno mjesto koje spaja ljepote prirode i očaravajuće primjere umjetnosti. Ova nesvakidašnja galerija na otvorenom nalazi se na površini od 40 hektara, a javnosti je dostupna tijekom cijelog dana i noći. Skulpture izrađene od kamena predstavljaju tradiciju Mediteranskog kiparstva, a dijela su izvrsnih

domaćih i stranih kipara. Park služi kao mjesto za šetnju i rekreaciju, a nerijetko ugošćuje i razne kulturno-umjetničke i sportsko-rekreativne programe. U samom centru parka nalazi se amfiteatar u kojemu se održavaju predstave, koncerti, filmske večeri i svečanosti otvaranja i zatvaranja kiparskih simpozija (Mediterranski kiparski simpozij, 2024).

Staze božanskih izvora i Sentonina staza započinju u starome dijelu grada Labina i završavaju u Rapcu, a na dijelovima se isprepliću i križaju. Duge su oko dva kilometara, s blagim usponima. Dio su zaštićenog prirodnog krajobraza Labinštine, nisu zahtjevne te su pogodne za početnike i šetače u normalnoj fizičkoj kondiciji. Najveće atrakcije staza jesu zapanjujući potočići preko kojih vodi sedam mostova, i slapovi koji se prelijevaju preko sedrenih barijera. Ondje se krije i poznata Negrijeva špilja, u kojoj su, kako legenda tvrdi, pronađeni ostaci diva (TZ Istarske županije, 2024).

Promocija grada Labina odvija se ljeti kroz mnogobrojna događanja i smotre. **Petrova i Noć grada Labina** zasigurno su jedne od najpoznatijih i najomiljenijih manifestacija u Labinu, koje se održavaju u starome dijelu grada svake godine. Petrova se odražava krajem lipnja, a simbolizira početak ljeta, dok se Noć grada Labina obilježava u kolovozu. Tijekom manifestacija na raznim lokacijama u starogradskoj jezgri i na glavnome trgu odvijaju se zabavni programi koji okupljaju mnoštvo domaćih, ali i stranih posjetitelja (TZ grada Labina, 2024).

4.3.1. Ocjena prirodnih resursa

Budući da turističke atrakcije jednako kao proizvod ili destinacija, prolaze kroz različite faze za vrijeme svoj postojanja, moguće im je prema trenutnoj fazi u kojoj se nalaze, dati konkretnu ocjenu. Tijekom ovog, i sljedeća dva poglavlja provodi se ocjenjivanje atrakcija na osnovu sljedećih kriterija:

- Afirmirana atrakcija predstavlja konkretan i prepoznatljiv turistički proizvod u destinaciji i na turističkom tržištu te njena vrijednost implicira na iznimno značajan faktor u privlačenju domaćih i stranih turista.
- Atrakcija koja je u procesu afirmacije označava atrakciju koja nije prepoznata od strane inozemnih, već samo domaćih turista koje je svjesno njene vrijednosti. U ovoj fazi postoji potencijal da atrakcija postane afirmirana.

- Neafirmirana atrakcija opisuje fazu u kojoj postoji mogućnost prelaska u proces afirmacije, ukoliko se poduzmu adekvatni potezi za promociju i razvoj atrakcije, ili uključivanje u glavne turističke rute. Ovakva atrakcija poznata je samo lokalnom stanovništvu.
- Ocjena „nije atrakcija“ označava atrakciju koja nije u turističkoj funkciji i u narednoj godini (do sljedeće sezone) neće ni biti. Mogući razlozi tome jesu promjene u interesima posjetiteljima, nedostatak promocije ili ne smatranje atrakcije kao značajne od strane lokalnih vlasti i turističke zajednice.

U nastavku slijedi tablični prikaz nekoliko izabranih prirodnih resursa grada Labina zajedno s pripadajućom ocjenom atraktivnosti.

Tablica 4. Ocjena prirodnih resursa

NAZIV RESURSA	Afirmirana atrakcija	U procesu afirmacije	Neafirmirana atrakcija	Nije atrakcija
Plaže u Rapcu	X			
Krajobraz Labin, Rabac i uvala Prklog			X	
Staza božanstvenih slapova i Sentonina staza	X			
Park skulptura Dubrova		X		
Dvije penjačice glicinije				X

Izvor: izrada autorice

Plaže u Rapcu kao i staze božanstvenih slapova i Sentonina staza predstavljaju afirmirane prirodne atrakcije, čija je važnost za turizam grada Labina prepoznata. Privlače velik broj domaćih i inozemnih turista, kao i lokalno stanovništvo. Park skulptura Dubrova ocijenjen je kao atrakcija u procesu afirmacije. Park je kategoriziran kao spomenik parkovne arhitekture, a pretežito ga posjećuje lokalno stanovništvo i domaći turisti, dok je interes od strane inozemnih turista gotovo nepostojeći. Međutim, evidentno je kako se od strane turističke zajednice radi na promociji ove atrakcije, stoga je ona na putu da postane afirmirana. Krajobraz Labin, Rabac i uvala Prklog najveće je zaštićeno područje na Labinštini, te je to geološki izrazito važan prostor potočnih dolina raznolikog sastava s kanjonskim oblicima i bogatom vegetacijom. Ovo je neafirmirana atrakcija

zbog toga što je ta lokacija poznata samo lokalnom stanovništvu, koje ondje često boravi u sklopu sportsko-rekreativnih aktivnosti. Dvije biljke penjačice glicinije također su zaštićeni resurs na nacionalnoj razini, a značajne su zbog svoje impozantne veličine. Nalaze se na osobito atraktivnoj lokaciji, na trgu u starome dijelu grada, no njihova atraktivnost nije prepoznata te sukladno tome, nema interesa od strane posjetitelja

4.3.2. Ocjena kulturnih resursa

Od mnogobrojnih kulturnih resursa grada Labina, u sljedećoj tablici prikazano je njih nekoliko, za koje se smatra kako imaju najznačajniju vrijednost za razvoj turizma na ovom području.

Tablica 5. Ocjena kulturnih resursa

NAZIV RESURSA	Afirmirana atrakcija	U procesu afirmacije	Neafirmirana atrakcija	Nije atrakcija
Narodni muzej Labin	X			
Memorijalni postav Matija Vlačić Ilirik			X	
Gradska galerija Labin		X		
Zvonik Svetog Justa	X			
Podzemni grad Labin				X

Izvor: izrada autorice

Iz navedene tablice da se zaključiti kako su Narodni muzej, odnosno barokna palača Battiala Lazzarini, i zvonik Svetog Justa afirmirane atrakcije koje uglavnom tijekom ljetnih mjeseci privlače domaću i inozemnu potražnju te čine glavninu turističkog proizvoda. Kao atrakcija koja je u procesu afirmacije ističe se Gradska galerija koja privlači uglavnom lokalno stanovništvo i domaće turiste. Galerija se bavi izlaganjem djela raznovrsnih umjetnika suvremenog razdoblja, te prikazuje stvaralaštvo kako već afirmiranih, tako i umjetnika mlađe generacije. Godišnje se održava oko desetak izložbi, a zbog pojavljivanja Galerije na promidžbenim letcima i raznim web stranicama koje su povezane s turizmom u Labinu, uočljivi su poduzeti koraci u privlačenju

inozemne publike. Memorijalni postav Matija Vlačić Ilirik ocjenjen je kao neafirmirana atrakcija. Lokalno stanovništvo svjesno je vrijednosti ovog resursa, i većina ga je barem jednom imala priliku posjetiti. No, sada je ova značajna zbirka velikog povjesničara i reformatora, koja se nalazi u njegovoj rodnoj kući, zatvorena, te je moguće otvaranje samo na zahtjev- što se odnosi na školske skupine ili u znanstvene i stručne svrhe. Tako domaći i inozemni turisti, iako saznaju za ovu atrakciju, nemaju je priliku posjetiti. Potencijalno vrlo značajna atrakcija, koja to još uvijek nije, jest Podzemni grad Labin, i upravo je zbog toga kategorizirana kao „nije atrakcija“. Ovo je jedan od najvećih projekata grada Labina. Radi se o obnovi tunela nekadašnjeg rudnika, koji se protežu ispod cijelog grada i okolice. Ovaj turistički rudnik uključivao bi muzej, suvenirnicu, eno gastro kutak i vinski podrum, akvarij, galeriju, popularni koncept escape room, te podzemnu vožnju vlakićem od Labina do Rapca. Ovaj ambiciozan projekt za sada postoji samo u obliku simulacije, a njegovom bi realizacijom grad Labin bio bogatiji za jednu nesvakidašnju, spektakularnu atrakciju, koja bi zasigurno privukla mnoštvo kako domaćih, tako i inozemnih posjetitelja.

4.3.3. Ocjena ostalih resursa

Sljedeća tablica prikazuje ocjenu afirmiranosti ostalih resursa, pod kojima se podrazumijevaju događaji, manifestacije i sportska natjecanja.

Tablica 6. Ocjena ostalih resursa

NAZIV RESURSA	Afirmirana atrakcija	U procesu afirmacije	Neafirmirana atrakcija	Nije atrakcija
Petrova	X			
Noć grada Labina	X			
Wine & Music		X		
Utrka Istria 1000 by UTMB	X			

Izvor: izrada autorice

Prema navedenoj tablici, evidentno je kako su manifestacije Petrova i Noć grada Labina afirmirane atrakcije koje su prepoznate od strane domaćih i inozemnih turista, a iste zapravo i uvelike pridonose promociji turizma. Utrka Istria 1000 by UTMB je također afirmirana atrakcija. To je najveća hrvatska ultratrail utrka, koja započinje upravo u gradu Labinu, a u njoj sudjeluju brojni hrvatski i strani natjecatelji. Utrka biva popraćena od strane međunarodnih medija, što je izvrsna reklama za grad Labin. Eno gastro događaj pod nazivom Wine & Music održava se nekoliko puta tijekom ljetnih mjeseci u Parku Hrvatskih branitelja koji se nalazi podno Starogradske jezgre. Posjetitelji ondje imaju priliku kušati vina lokalnih vinara i piva labinske craft pivovare, a sve je popraćeno i glazbenom točkom u izvedbi uglavnom domaćih glazbenika i kantautora. Ovaj je događaj u procesu afirmacije, a razlog tome je što ga mahom posjećuje lokalno stanovništvo i domaći turisti, dok od strane inozemnih gostiju i dalje nije prepoznat u tolikoj mjeri.

5. Potencijali razvoja održivog turizma grada Labina

Potencijali razvoja održivog turizma na području grada Labina očituju se kroz percepciju Labina, odnosno Rapca kao razvijene turističke destinacije istočne obale Istre, pretežito za odmor u ljetnim mjesecima, izuzev starijih dobnih skupina koje ondje borave i izvan sezone. Nadalje, ovu turističku destinaciju obilježava stalan rast noćenja i dolazaka turista, u većoj mjeri inozemnih nego domaćih. Zatim, dobra geografska pozicija, i slijedom navedenog, razvedena obala i povoljni klimatski uvjeti. Međutim, ovu turističku destinaciju obilježava izražajna visoka sezonalnost, koja se ponajviše očituje kod pojedinih kategorija smještajnih kapaciteta, odnosno kod privatnih smještaja. Nadalje, nedostatak parkirnih mjesta iziskuje promjene u mikro infrastrukturi, a ponuda hrane i pića u aspektu kvalitete i vrijednosti za novac, nije na razini standarda konkurencije, što općenito vrijedi za Republiku Hrvatsku (Strategija održivog razvoja turizma grada Labina 2014, 24).

Razvoj održivog turizma grada Labina trebao bi se temeljiti na izgradnji prepoznatljivosti destinacije, razvoju novih proizvoda i kontinuiranom unapređenju kvalitete ponude. Problem visoko izraženog sezonskog karaktera zahtijeva hitna rješenja u vidu produljenja sezone, što se potencijalno može postići dosezanjem ciljnog tržišta. U fokusu razvoja održivog turizma zasigurno bi trebalo biti i jačanje partnerstva i surađivanje s ključnim dionicima. Iz prethodnih tabličnih prikaza vrednovanja afirmiranosti atrakcija, da se zaključiti kako u kategoriju valoriziranih i afirmiranih resursa pretežito spadaju ostali, odnosno manifestacijski resursi. Shodno tome, kao naglasak za potencijal razvoja održivog turizma mogao bi biti bogata kulturno-povijesna i prirodna baština, koju bi vrijedilo pokušati gotovo u cijelosti valorizirati i afirmirati, razvijanjem i unaprjeđenjem promocije, te poduzimanjem potrebnih mjera i akcija za poboljšanje cjelokupne ponude atrakcija.

5.1. Uloga strateških dokumenata u održivom razvoju turizma grada Labina

Posljednji strateški dokument koji se konkretno odnosio na održivi razvoj turizma u gradu Labinu bila je Strategija održivog razvoja turizma grada Labina 2016.-2020., kojom se nastojao donijeti prijedlog integriranog rješenja za održivi razvoj turizma ove destinacije, s ciljem poboljšanja tržišne pozicije, jačanja konkurentnosti, ubrzanja ekonomskog rasta te povećanja zadovoljstava gostiju i kvalitete života lokalnog stanovništva. U Strategiji (2016, 14) navodi se vizija koja glasi:

„Grad Labin stremi razvijanju održivog rasta i razvoja turizma temeljenog na očuvanju biološke raznolikosti, kulturne baštine i identiteta zajednice, poticanju ekološke učinkovitosti, kvalitetnijeg suživota lokalne zajednice i posjetitelja, društvene inkluzije“. Također, navodi se kako će ovim projektom turizam doprinijeti sretnijem i zadovoljnijem društvu općenito. Od završetka ove Strategije, do danas, evidentno je kako je grad Labin poduzeo određene korake za ostvarenje ciljeva održivog razvoja turizma, pretežito po pitanju infrastrukture i zaštite prirode te podizanja svijesti o okolišu. Izvršile su se obnove gradskih i seoskih cesta, izgradili novi parkirni kapaciteti, a nekoliko je plaža u turističkom naselju Rabac dobilo eko oznaku „Plava zastava“. Plava je zastava međunarodna ekološka nagrada i projekt zaštite mora i priobalja međunarodne zaklade za odgoj i obrazovanje za okoliš. Cilj ove oznake jest zaštita prirodnog okoliša priobalja, a kriteriji su čistoća morske vode, ne ispuštanje nepročišćenih industrijskih i gradskih otpadnih voda, dovoljan broj kanti za otpatke te redovno čišćenje plaže od otpada (TZ grada Labina, 2024).

Ključni aktualni strateški dokument jest Strategija razvoja pametnog Grada Labina 2022.-2027. Strategija je usmjerena na područje digitalne infrastrukture, učinkovitu, transparentnu i pametnu gradsku upravu, obrazovanje i zdravstvo, gospodarstvo, održivu i urbanu mobilnost i zaštitu okoliša. Naziv „pametni grad“ podrazumijeva povećanje učinkovitosti korištenja digitalnih rješenja za boljitak lokalnog stanovništva i poduzetnika, što uključuje uporabu digitalnih tehnologija za korištenje resursima i smanjenje emisije. Također, implementacijom ovakve tehnologije nastoji se unaprijediti vodoopskrbu i postrojenja za odlaganje otpada te optimizirati učinkovitost gradskih usluga općenito, čime će se podići kvaliteta života svih građana ovog područja. Vizija strategije (2022, 17) prvenstveno se odnosi na kreiranje multifunkcionalnih sadržaja za grad budućnosti, a njome se *„izriču strateške namjere gradske uprave, a kroz strateške ciljeve i prioritete, usmjeravat će se svi sudionici da svojim proaktivnim djelovanjem u zajedničkom ekosustavu razvijaju djelotvornu suradnju te da svi zajedno sudjeluju u razvoju Grada, za vlastiti i zajednički napredak i blagostanje“.* Misija strategije (2022, 18) opisuje kako će *„upotrebom digitalnih tehnologija učiniti rad gradskih službi bržim i učinkovitijim, transparentnim i otvorenijim, koristeći kao osnovu znanje, inovacije, aktivno uključivanje građana u procese odlučivanja te brigu o prirodnim resursima, zaštitu okoliša, stvarajući na taj način pozitivnu poduzetničku klimu i povećavajući zadovoljstvo i standard stanovnika grada Labina“.*

Strategijom su utvrđeni sljedeći ciljevi (Strategija razvoja pametnog grada Labina 2022, 19):

1. Postizanje potpune umreženosti i interoperabilnosti gradskih usluga i procesa
  - Prioriteti ovog cilja jesu kontinuirano pojačavanje uporabe novih tehnologija, uspostava potpune digitalne umreženosti, integracija kataloga gradskih usluga kako bi bolje služile građanima i poduzetnicima te uspostava repozitorija poslovnih procesa gradskih ustanova i poduzeća.

2. Razvoj poslovnog ekosustava grada i suradnje s građanima i poduzetnicima za inovacije temeljene na otvorenim podacima
  - Ovaj se cilj odnosi na ubrzanje razvoja ekosustava grada, transformaciju suradnje među građanima i poduzetnicima, uspostavu platforme za upravljanje inovacijama gradskih usluga, poticanje akademskih zajednica i gospodarstva. Također, u vidu je prenamjena praznih i nefunkcionalnih prostora u integrirane poduzetničke, edukativne i prezentacijske prostore.

3. Razvoj digitalnih vještina te postizanje poslovne izvrsnosti gradske uprave, gradskih poduzeća i gradskih uprava
  - Nastoji se poboljšati digitalne performanse gradske uprave, kao i njenih ustanova i poduzeća, unaprijediti sustav unutarnje kontrole te uspostaviti koncept poslovne izvrsnosti.

4. Projekt 200 solarnih krovova, koji obuhvaća građane, javni i civilni sektor, edukacijske ustanove i lokalnu upravu
  - Projekt uključuje mapiranje zgrada koje su u gradskom ili državnom vlasništvu, educiranje stanovništva, postavljanje solarnih krovova i implementaciju pametnog energetskog sustav.

5. Labi(n)cikleta
  - Izdavanje knjiga i literature o biciklizmu i mobilnosti, te nabavom bicikla za vrtiće na području grada, u cilju je edukacija najmlađih o biciklizmu i sigurnosti. Također, u planu je izgradnja i uređenje biciklističke infrastrukture, te izgradnja samposlužne garaže za bicikle kao i bikesharing sustava.

6. Lab_in Letrika

- Nabavka tri električna autobusa, izgradnja garaže i punionice, promocija elektro mobilnosti uspostavom prijevoza putem električnih vozila za Grad Labin i gradska poduzeća, provođenje energetske učinkovitosti javne rasvjete, koncipiranje digitalne mobilne aplikacije za javni prijevoz.

7. Lab_Park Info

- Ovim se ciljem želi uvesti senzore na parkirna mjesta te uputni sustav na prometnicama i pokrenuti aplikaciju koja će pružati sve potrebne informacije i podatke o dostupnosti slobodnih parkirnih mjesta.

8. Pineta

- U sklopu ovog cilja je sadnja novih stabala, uklanjanje starih, te osiguranje odlagališta.

9. La_bin Care

- Ovim se ciljem želi poticati stanovništvo na preventivne mjere po pitanju zdravstvene skrbi, zatim razviti sustav za nadzor, praćenje i prevenciju zdravstvenih rizika kod stanovnika na području grada Labina, također, u planu je i kreiranje sustava uz pomoć kojeg bi starije i nemoćne osobe mogle izvršiti narudžbu dostave obroka i pomoći putem mobilne ili web aplikacije.

10. La_bin Eco

- Svrha ovog cilja jest implementacija digitalne platforme koja bi proizvođačima i prerađivačima poljoprivrednih proizvoda omogućila lakše povezivanje na lokalnoj tržnici i ponudu plasmana.

11. La_bin Edu

- Kontinuirano provođenje karijernog usmjeravanja i profesionalne orijentacije mladeži, s poticanjem odabira suvremenih i lokalno deficitarnih zanimanja, te stipendiranje učenika i studenata.

12. Žičara Labin – Rabac

- Ovaj se cilj odnosi na izgradnju žičare koja bi povezivala Labin sa turističkim naseljem Rabac kojom bi se dobila direktna komunikacija za putnike sa potpunim odsustvom emisije CO₂.

13. Projekt Eskalator za razvoj pametne i održive lokalne mobilnosti

- Izgradnja novog parkirališta podno Staroga grada Labina kako bi se starogradska jezgra rasteretila preopterećenosti kapaciteta i postavljanje eskalatora u okolici Labina koji će uz montirane solarne panele proizvoditi sam svoju energiju.

Kao iznimno važno, u Strategiji se naglašava i područje ublažavanja i prilagodbe na negativne utjecaje klimatskih promjena. Procesi smanjenja negativnih utjecaja provoditi će se kroz mjere i akcije za smanjenje emisija CO₂, a u fokusu su promet i zgradarstvo. Provedenim analizama ova su se segmenta pokazala najkritičnijima, stoga su potrebne hitne intervencije u vidu energetske obnove javnih zgrada, instalacije fotonaponskih elektrana te razvoj biciklističke prometne infrastrukture ili prelazak na električne automobile. Spominje se i projekt „Za Labin bez plastike“, kojim je labinska tržnica postala prva u Hrvatskoj koja ne koristi plastične, već papirnate vrećice (Strategija razvoja pametnog grada Labina 2022, 34).

Nadalje, kao trenutno važeći dokument važno je istaknuti Provedbeni program 2021.-2025. Ovim se dokumentom najavila provedba vrlo inovativnih i kreativnih projekata u segmentu javne i komunalne infrastrukture te očuvanju okoliša, a kojima će se nastojati održati stabilnost održivosti grada Labina u budućnosti. Vizija Programa (2021, 5) jest: *„Postati glavno gospodarsko-turističko središte Istočne Istre - grad po mjeri čovjeka - te uspješan primjer održivog i uravnoteženog razvoja“*. Misija glasi *„Ispunjavanjem ciljeva u kontekstu razvoja i tehnološke modernizacije gospodarstva, povećanja zaposlenosti i kompetencija građana kroz kvalitetno obrazovanje i stjecanje novih znanja, stvoriti Grad koji je ugodan i privlačan za život građanima svih naraštaja, uz očuvanje temelja koji počivaju na tradicijskim vrijednostima, kao i kulturnoj i prirodnoj baštini“*. Očekivani rezultati provedbe Provedbenog programa jesu ublažavanje negativnih demografskih trendova, koji su indirektno povezani sa ograničenjima na lokalnom tržištu rada i iseljavanjem. Zatim razvoj modernog sektora skrbi za starije i nemoćne, optimalno iskorištavanje Starogradske jezgre i njezinih neiskorištenih potencijala, rješavanje problema prenapučenosti

tijekom ljetnih mjeseci u naselju Rabac te razvoj adekvatnih politika i mjera za ublažavanje posljedica ekonomske krize uzrokovane pandemijom Covid-19 virusa.

Provedbenim programom utvrđena su četiri prioritetna područja, a koja ujedno objedinjuju i ciljeve istog (Provedbeni program grada Labina 2021, 11):

1. Prioritet: Digitalna transformacija i transparentnost

- Ovim se prioritetom kani digitalizirati procese i poslovanja gradske uprave i ostalih tvrtki te uvesti digitalno dostupne informacije građanima. Također, nastoji se povećati transparentnost upravljanja Gradom čime će se postići kvalitetnija jednosmjerna i dvosmjerna komunikacija s građanima i pojednostaviti administrativni procesi.

2. Prioritet: Razvoj i diverzifikacija gospodarstva

- Cilj ovog prioriteta jest poticanje gospodarske aktivnosti razvojem i diverzifikacijom poduzetničkih aktivnosti. Time će se omogućiti eksploatiranje postojećih potencijala i razvoj novih i dosad nerazvijenih gospodarskih područja.

3. Prioritet: Napredak kvalitete života građana

- Kvaliteta života svih građana grada Labina nastoji se unaprijediti podupiranjem obitelji, posebice obitelji s djecom i starijih te potrebitih građana, kroz uspostavu i razvoj novih i raznolikih sadržaja.

4. Prioritet: Jačanje infrastrukture i zaštita okoliša

- Postojeća javna i komunalna infrastruktura biti će uređena, rekonstruirana i podignuta na suvremenu razinu kvalitete, što će rezultirati povećanom mobilnošću i doprinijeti očuvanju i zaštiti okoliša i prirodnih resursa.

U svrhu provedbe navedenih prioriteta, određeno je sveukupno 23 mjera jedinice lokalne samouprave, koje su usklađene sa strateškim ciljevima i razvojnim smjerovima Nacionalne razvojne strategije Republike Hrvatske do 2030. (Provedbeni program grada Labina 2021, 13):

1. Razvoj poduzetništva i obrta
2. Razvoj globalno konkurentne, zelene i digitalne industrije
3. Razvoj održivog, inovativnog i otpornog turizma
5. Pristupačnost ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja
6. Stjecanje i razvoj temeljnih i strukovnih kompetencija
7. Kompetentna, dostupna i učinkovita javna uprava
8. Unaprjeđenje sustava javne uprave
9. Poboljšanje upravljanja javnim prostorom
10. Učinkovito upravljanje imovinom
11. Unaprjeđenje komunalne infrastrukture Grada Labina
12. Jačanje kompetencija i unaprjeđenje sustava lokalne uprave
13. Jačanje položaja Grada Labina unutar Republike Hrvatske
14. Jačanje položaja nacionalnih manjina
15. Poticanje unaprjeđenja sustava sporta i sportskih djelatnosti
16. Kvalitetna i dostupna zdravstvena zaštita i zdravstvena skrb
17. Socijalna solidarnost i odgovornost
18. Razvoj civilnog društva
19. Razvoj preventivnih programa i aktivnosti
20. Unaprjeđenje sustava civilne zaštite
21. Zaštita prirodnih resursa i borba protiv klimatskih promjena
22. Energetska samodostatnost i tranzicija na čistu energiju
23. Razvoj suvremene prometne infrastrukture
24. Razvoj pametnih i održivih gradova

Osim navedenih, strateški dokument koji je trenutno na snazi jest Kulturna strategija 2020.-2030. Ovom se strategijom ističe smjer kulturne politike, uključujući sve potrebne dionike, neovisno o društvenim i političkim oscilacijama. Također, nastoji se povezati sektore turizma, gospodarstva te ojačati međunarodnu suradnju kroz sljedeće aktivnosti (Kulturna strategija grada Labina 2020, 41):

- Kontinuirana potpora profesionalnom umjetničkom obrazovanju
- Organizacija izvannastavnih i izvanškolskih aktivnosti
- Poticanje kreativnog izražavanja od najranije dobi
- Nastavak brendiranja Čakavice
- Potpora autohtonom stvaralaštvu
- Promicanje lokalnog identiteta
- Nastavak revitalizacije industrijske baštine
- Inkluzivni pristup u kreiranju smjernica za buduće korištenje rudarskim kompleksom
- Podlabin kao rudarska kulturna cjelina
- Nastavak financiranja neovisne scene
- Poticanje raznolikosti umjetničkih područja
- Demokratizacija i racionalizacija institucionalne kulture
- Promocija baštine povijesnih ličnosti
- Uključiv i održiv pristup
- Stari grad kao jedinstvena arhitektonska cjelina
- Poticanje čitanja
- Podizanje kvalitete kulturnih programa i manifestacija prema prioritetima Strategije

Spomenute aktivnosti usmjerene su na afirmiranost kulturnih resursa i povećanje atraktivnosti destinacije, kao i na očuvanje identiteta i brigu o lokalnom stanovništvu te podizanje svijesti o kulturnoj baštini. Stoga je, njihova implementacija i realizacija od iznimne je važnosti za razvoj održivog turizma u gradu Labinu.

Od ostalih planiranih i aktualnih projekata ističu se: energetska obnova stambenih zgrada, obnova rudarskog tornja, obnova starogradske jezgre, podzemni eko centar izvrsnosti i lukobran Rabac.

5.2. Ciljevi daljnjeg razvoja grada Labina

Grad Labin nastoji ciljanim ulaganjem i planiranjem u gospodarski razvoj i infrastrukturu stvoriti preduvjete za značajan održivi gospodarski rast i razvoj. Sklapanjem partnerstava s poduzetnicima

i pojedincima, koji iskazuju interes za ulaganje na području grada, nastoji se potrebe stanovnika i gospodarskih subjekata staviti na prvo mjesto (LAG- Istočna Istra, 2019). Također, u cilju je potpuna digitalizacija javne uprave, ali i javnih usluga kojima se stanovnici grada koriste, što bi rezultiralo poboljšanjem kvalitete, i lakšim pristupom informacijama i podacima. Temeljni cilj grada Labina jest postati grad budućnosti, poticanjem na uporabu obnovljivih izvora energije, razvojem javnog ekološki prihvatljivog prijevoza i biciklističkih staza, te obnovom infrastrukture. Evidentno je kako je prioritetno područje u svim dostupnim dokumentima, projektima i strategijama upravo održivost i zaštita okoliša.

Nadalje, Labin se bori s demografskim odumiranjem i izuzetno negativnim migracijskim trendovima, stoga je jedan od važnijih ciljeva izgradnja novih stambenih prostora i otvaranje novih radnih mjesta kako bi se zadržalo i privuklo što više mlade populacije da žive i rade na ovom području. Stekavši titulu „Grad za mlade“, za razdoblje od 2021.-2024. godine, dosegnuto je 70% standarda kvalitete unutar glavnih tematskih područja koja uključuju: zapošljavanje; mobilnost; zdravlje i sport; obrazovanje; rad s mladima i kulturu; informiranje. Iako su određeni nedostaci i dalje prisutni, ovaj je certifikat potvrda da grad Labin poduzima značajne korake u demografskoj revitalizaciji.

Slijedom navedenog, u svrhu razvoja održivog turizma, ciljevi grada Labina očituju se kroz pozicioniranje na međunarodnom turističkom tržištu i povećanje gospodarske konkurentnosti te jačanje lokalnog identiteta i prepoznatljivosti. Također, u vidu bi trebao biti i razvoj ljudskih resursa, što bi trebalo rezultirati rješavanjem problema nedostatka sezonskih radnika i zapošljavanja inozemnih, koji svoj dohodak ne troše lokalno, od čega lokalna zajednica nema gotovo nikakve koristi. Shodno tomu, ne smiju se zapostaviti interesi lokalne zajednice, čije blagostanje treba biti prioritet razvojnih ciljeva turizma. Uzevši su obzir kako je turizam temeljna gospodarska djelatnost, odnosno industrija ovog područja, o kojoj velikim dijelom ovisi znatan dio stanovništva, valjalo bi poraditi na produljenju turističke sezone kroz razvoj selektivnih oblika turizma, koji su suprotni od masovnog te stvaraju minimalne negativne utjecaje u destinaciji. Budući da je ovo destinacija bogata kulturnim i prirodnim resursima, nedvojbeno bi trebalo iste ekološki i kulturno valorizirati i afirmirati, imajući pritom u vidu njihovo održivo iskorištavanje, te poduzeti potrebne procedure za podizanje svijesti o sociokulturnim i okolišnim temama.

6. Anketno istraživanje

U svrhu ovog istraživanja provedeno je empirijsko istraživanje pod nazivom „Stavovi lokalnog stanovništva o održivom upravljanju turističkim resursima na području grada Labina“. Empirijsko je istraživanje sistemsko prikupljanje podataka kroz ispitivanje određene skupine ljudi, a čiji je cilj formiranje novih spoznaja ili provjera već postojećih teorija. U istraživanju koje je provedeno u svrhu ovog diplomskog rada za prikupljanje podataka koristio se anketni upitnik koji omogućava bolje i lakše razumijevanje stavova i percepcija te sudjelovanje lokalnog stanovništva u razvoju turizma grada Labina.

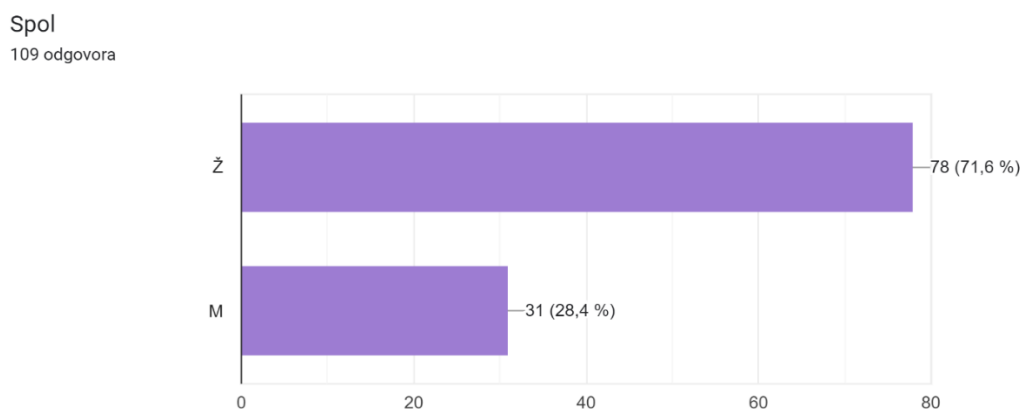
6.1. Ciljevi i metodologija istraživanja

Cilj ovog anketnog istraživanja bio je utvrditi stavove lokalnog stanovništva grada Labina o održivom upravljanju turističkim resursima. Kroz 17 pitanja namjera je bila ustanoviti stupanj zadovoljstva lokalnog stanovništva sa upravljanjem i turističkim aktivnostima, te ispitati poznavanje koncepta održivog razvoja i održivog turizma. Također, istraživanjem se određuje koliko je lokalno stanovništvo uključeno u odluke koje se odnose na razvoj turizma i procjenjuje koje bi daljnje aktivnosti grad Labin trebao provesti u svrhu uključivanja građana u održivi razvoj turizma. Zadatak istraživanja jest analizirati odgovore, te potvrditi ili opovrgnuti hipoteze definirane u uvodnom poglavlju.

U istraživanju su korišteni primarni podaci, prikupljeni putem online ankete Google Obrasci, koja je radi većeg dosega distribuirana putem društvenih mreža tijekom ožujka i travnja 2024. godine. Kao što je već spomenuto, anketno istraživanje sastoji se od 19 pitanja, koja su pretežito bila koncipirana s mogućnošću jednog odgovora, ili na temelju odabira stupnja zadovoljstva, odnosno slaganja/ne slaganja s tvrdnjom u postavljenom pitanju. Potrebno je napomenuti kako su pojedini pojmovi pojednostavljeni poradi lakšeg razumijevanja od strane ispitanika.

6.2. Analiza rezultata istraživanja

U anketnom je istraživanju sudjelovalo 109 osoba sa prebivalištem na području grada Labina. Prvi se dio ankete odnosi na utvrđivanje sociodemografskih obilježja, što uključuje dob, spol, stupanj obrazovanja i zanimanje. Ovaj je segment neophodan radi utvrđivanja reprezentativnosti uzorka, te raspršenosti populacije zbog toga što populacija iz različitih dobnih skupina ima različite stavove i poglede vezane uz temu istraživanja. Prvi grafikon prikazuje strukturu ispitanika po spolu, od kojih je njih 78, odnosno 71,6% ženskog spola, a preostalih 31, odnosno 28,4% muškog spola.

Grafikon 1. Struktura ispitanika prema spolu

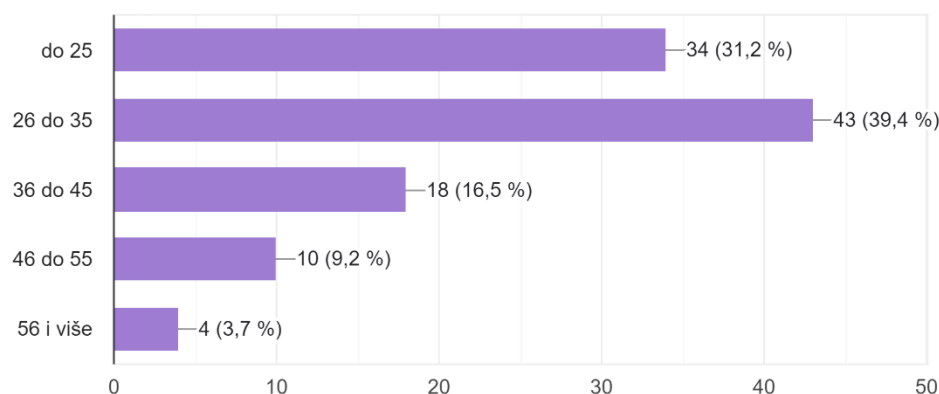
Izvor: https://docs.google.com/forms/d/1AkDMKdfkBfXvFGp1dtIfyPFkonOHK12_4vY3TanI3gk/edit#responses (17.07.2024.)

Struktura ispitanika prema dobi uključuje 34 (31,2%) osobe u dobi do 25 godina, 43 (39,4%) osobe u dobi od 26 do 35 godina, 18 (16,5%) osoba u dobi od 36 do 45 godina, 10 (9,2%) osoba u dobi od 46 do 55 godina, dok njih 4 (3,7%) ima 56 ili više godina.

Dob

109 odgovora

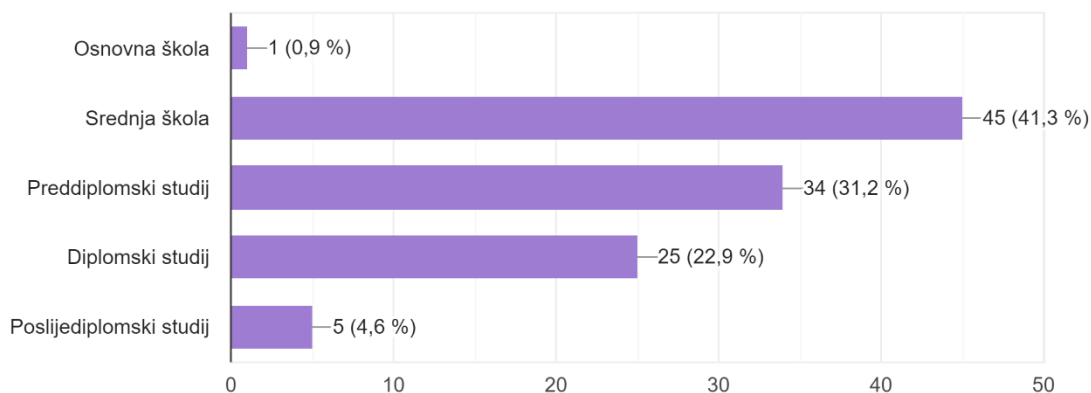
Grafikon 2. Dobna struktura ispitanika

Izvor: https://docs.google.com/forms/d/1AkDMKdfkBfXvFGp1dtIfyPFkonOHK12_4vY3TanI3gk/edit#responses (17.07.2024.)

Sljedeći grafikon prikazuje stupanj obrazovanja ispitanika, iz kojeg je vidljivo kako najveći postotak ispitanika, njih 41,3% ima završeno srednjoškolsko obrazovanje, a zatim slijede akademski građani od kojih najveći dio ima završen preddiplomski studij, ukupno njih 31,2%. Iz grafikona koji prikazuje jesu li ispitanici u radnom odnosu, može se zaključiti kako je većina (80,7%) osoba zaposlena.

Stupanj obrazovanja

109 odgovora

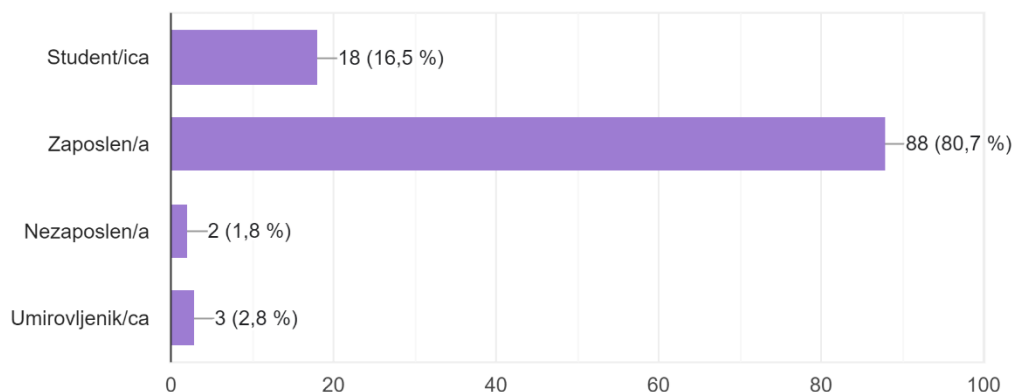

Grafikon 3. Prikaz razine obrazovanja ispitanika

Izvor: https://docs.google.com/forms/d/1AkDMKdfkBfXvFGp1dtIfyPFkonOHK12_4vY3TanI3gk/edit#responses (17.07.2024.)

Zanimanje

109 odgovora

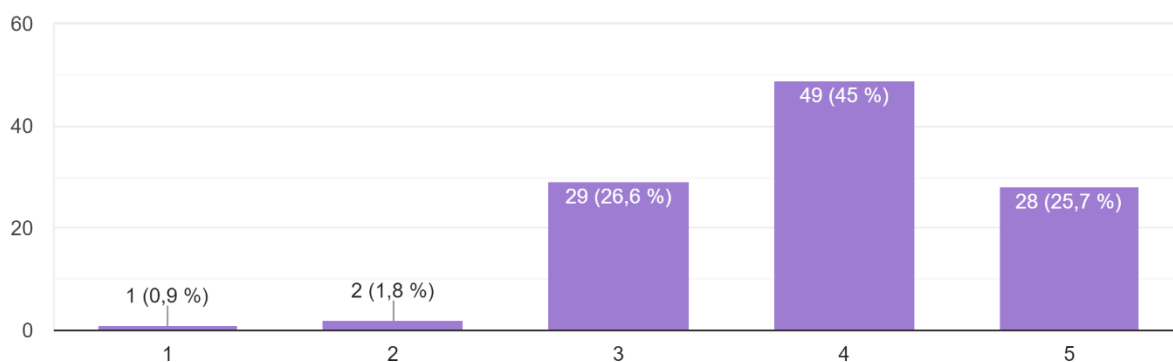
Grafikon 4. Prikaz strukture ispitanika prema zanimanju

Izvor: https://docs.google.com/forms/d/1AkDMKdfkBFXvFGp1dtIfyPFkonOHK12_4vY3TanI3gk/edit#responses (17.07.2024.)

Nadalje, slijedeći se grafički prikazi odnose na zadovoljstvo lokalnog stanovništva upravljanjem resursima, infrastrukturom i kvalitetom života na području grada Labina, pri čemu su odgovori bili rangirani brojkama od 1 do 5, gdje je broj 1 stav „u potpunosti sam nezadovoljan/na“, a broj 5 „u potpunosti sam zadovoljan/na“.

Ocijenite zadovoljstvo prirodnim resursima u gradu Labinu (plaže, parkovi, šetališta, okoliš)

109 odgovora

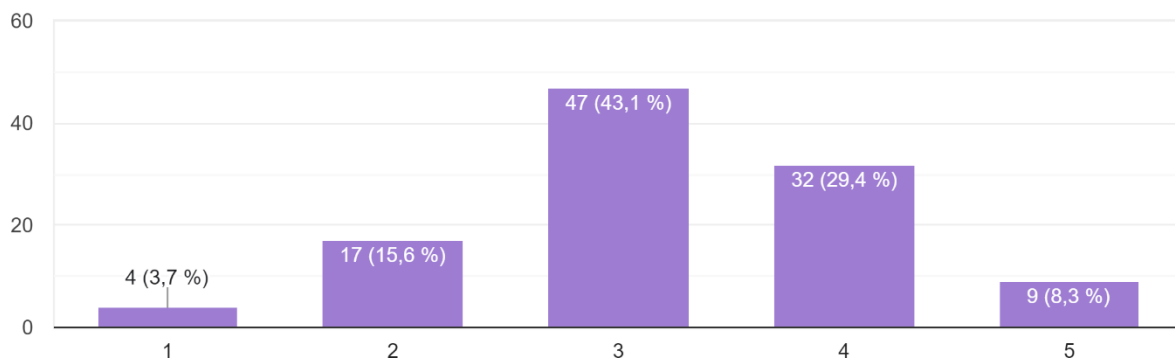

Grafikon 5. Ocjena zadovoljstva prirodnim resursima

Izvor: https://docs.google.com/forms/d/1AkDMKdfkBFXvFGp1dtIfyPFkonOHK12_4vY3TanI3gk/edit#responses (17.07.2024.)

Ocijenite zadovoljstvo društvenim resursima grada Labina (gastronomija, događaji, povijesno-kulturna baština)

109 odgovora

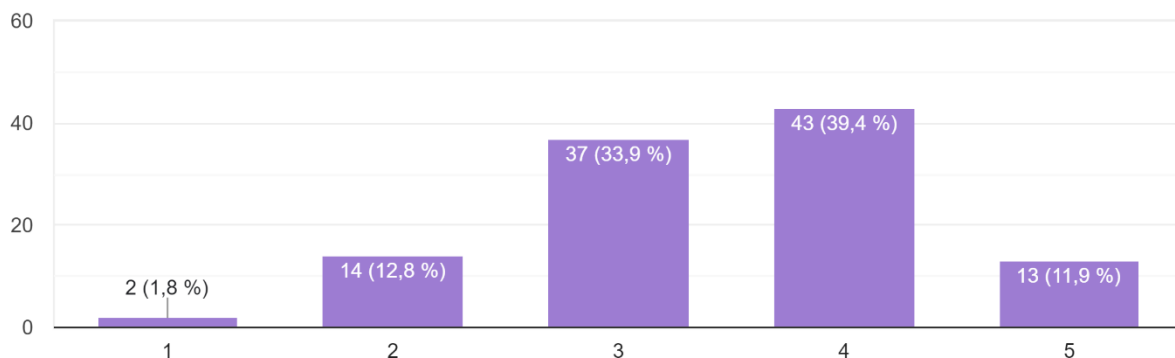

Grafikon 6. Ocjena zadovoljstva društvenim resursima

Izvor: https://docs.google.com/forms/d/1AkDMKdfkBfXvFGp1dtIfyPFkonOHK12_4vY3Tanl3gk/edit#responses (17.07.2024.)

Ocijenite zadovoljstvo uvjetima života na području Labina (životni standard, uređenost, ceste, čistoća)

109 odgovora

Grafikon 7. Ocjena zadovoljstva uvjetima života na području grada Labina

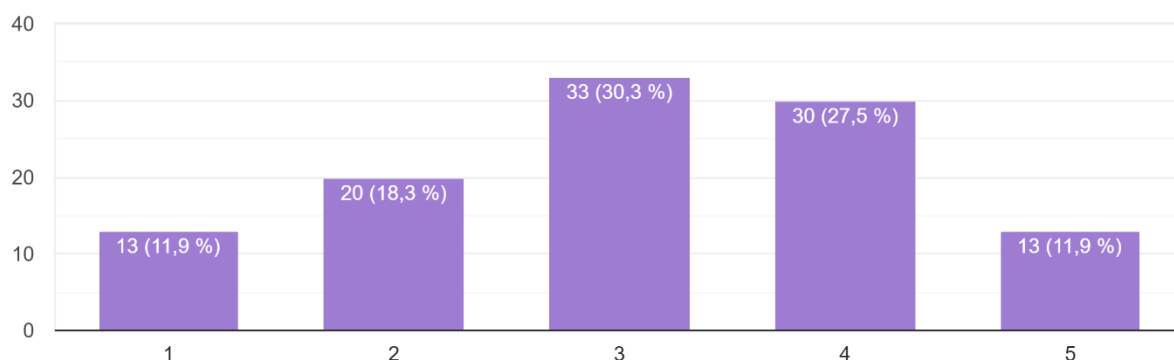
Izvor: https://docs.google.com/forms/d/1AkDMKdfkBfXvFGp1dtIfyPFkonOHK12_4vY3Tanl3gk/edit#responses (17.07.2024.)

Iz navedenih se grafikona da zaključiti kako je većina ispitanika poprilično zadovoljna upravljanjem prirodnim resursima, pri čemu je njih 45% označilo zadovoljstvo ocjenom 4, dok kod ocjene društvenih resursa prevladava indiferentnost, gdje je 43,1% osoba odabralo ocjenu 3. Stavovi po pitanju zadovoljstva uvjetima života, što podrazumijeva uređenost, infrastrukturu i životni standard, podijeljeni su, no prevladava opće zadovoljstvo (39,4%) u rangu ocjene 4.

U sljedećim grafičkim prikazima vidljiv je stav lokalnog stanovništva o turizmu i turističkim aktivnostima u gradu Labinu. U grafikonima 8. i 9. prikazana je ocjena zadovoljstva od 1 do 5, dok grafikon 10. sadrži jedan odgovor u vidu oznake „slažem se“ ili „ne slažem se“. Po pitanju doprinosa turizma očuvanju tradicije i običaja, mišljenja su izrazito podijeljena, no prevladavaju neutralni odgovori, sa 30,3%.

Turizam pridonosi očuvanju tradicije i običaja

109 odgovora

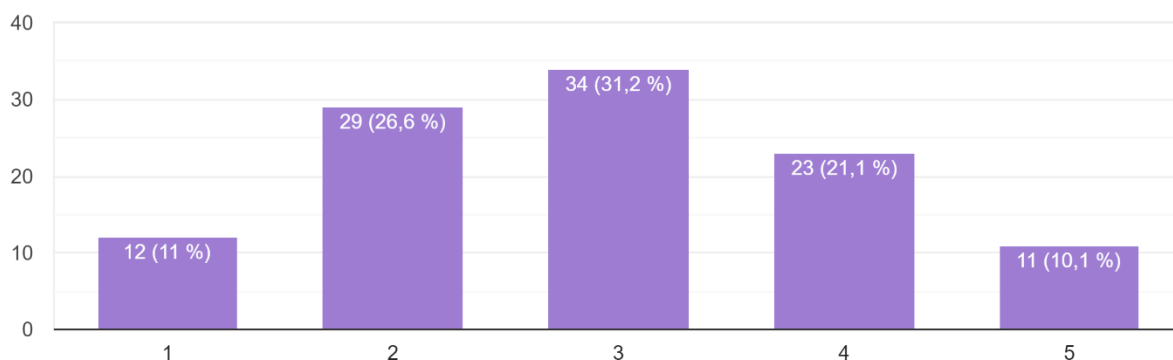
Grafikon 8. Doprinos turizma očuvanju tradicije i običaja

Izvor: https://docs.google.com/forms/d/1AkDMKdfkBFXvFGp1dtIfyPFkonOHK12_4vY3TanI3gk/edit#responses (17.07.2024.)

Odgovori su također pretežito neutralni (31,3%) što se tiče doprinosa turizma očuvanju prirodne i kulturne baštine, ali sudeći prema ostalim odgovorima, vidljiv je i blagi naklon ne slaganju sa tvrdnjom u postavljenom pitanju.

Turizam pridonosi očuvanju prirodne i kulturne baštine

109 odgovora

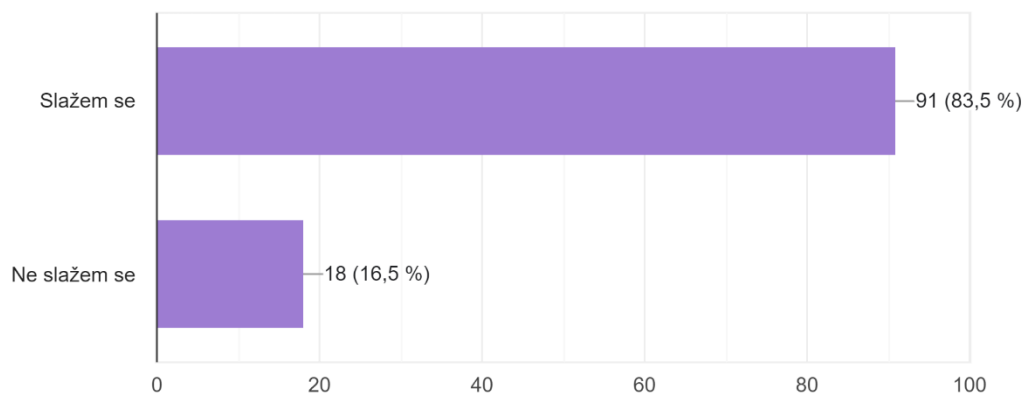
Grafikon 9. Doprinos turizma očuvanju prirodne i kulturne baštine

Izvor: https://docs.google.com/forms/d/1AkDMKdfkBfXvFGp1dtIfyPFkonOHK12_4vY3TanI3gk/edit#responses (17.07.2024.)

Iz sljedećeg se grafikona da protumačiti kako se ispitanici nesumnjivo slažu sa tvrdnjom da turizam i turističke aktivnosti pridonose kvaliteti života, pri čemu u prilog ide čak 83,5% odgovora.

Smatrate li da turizam i turističke aktivnosti pridonose kvaliteti života u gradu Labinu?

109 odgovora

Grafikon 10. Doprinos turizma kvaliteti života

Izvor: https://docs.google.com/forms/d/1AkDMKdfkBfXvFGp1dtIfyPFkonOHK12_4vY3TanI3gk/edit#responses (17.07.2024.)

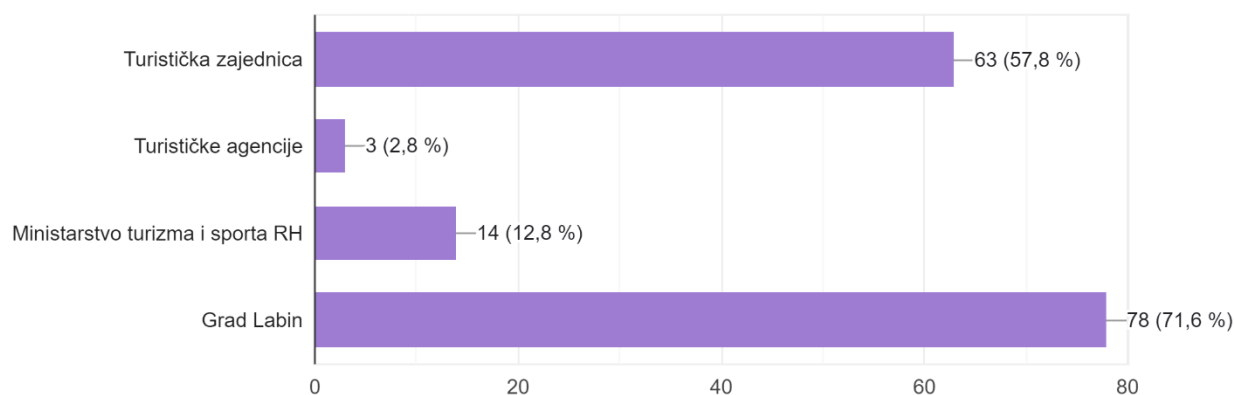
Odgovori vezani uz tvrdnje o doprinosu turizma tradiciji i običajima te očuvanju prirodne i kulturne baštine pretežito su indiferentni, što je zapravo u potpunosti razumljivo s obzirom na utjecaje turističkih aktivnosti i turizma općenito u destinaciji, koji mogu biti pozitivni i negativni.

Doduše, nepobitna je činjenica kako ispitanici u velikoj mjeri smatraju da je njihova kvaliteta života ipak podignuta na višu razinu zbog turizma, čime je opovrgnuta prva hipoteza ovog rada: *Lokalno stanovništvo smatra da razvoj turističkog proizvoda grada Labina negativno utječe na sociokulturni aspekt destinacije.*

Sljedeći se grafički prikazi odnose na donošenje odluka vezanih uz turizam u gradu Labinu. Vidljivo je kako su ispitanici informirani po pitanju donošenja odluka vezanih uz turizam. Osim upravnog odjela za turizam Istarske županije, koji donosi odluke za područje cijele Istre, uz suradnju s turističkom zajednicom, odluke vezane uz turizam na području grada Labina donosi gradska Uprava, a koje kasnije turistička zajednica provodi. Iznimka su veći projekti koji zahtijevaju kompleksnije poteze, u tom slučaju je grad Labin zadužen i za njihovo provođenje.

Znate li tko donosi odluke vezane uz turizam u gradu Labinu?

109 odgovora

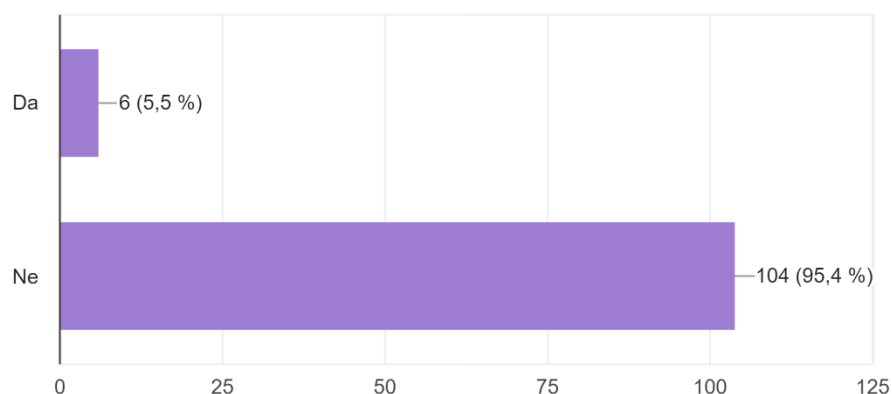
Grafikon 11. Donošenje odluka vezanih uz turizam

Izvor: https://docs.google.com/forms/d/1AkDMKdfkBfXvFGp1dtIfyPFkonOHK12_4vY3Tanl3gk/edit#responses (17.07.2024.)

Što se tiče involviranosti u donošenje odluka, čak 95,4% ispitanika smatra kako nije uključeno u proces odlučivanja, dok samo njih samo 5,5% smatra da jest.

Smatrate li da ste uključeni u odluke koje se odnose na daljnji razvoj turizma u Labinu?

109 odgovora

Grafikon 12. Involviranost u donošenje odluka za razvoj turizma

Izvor: https://docs.google.com/forms/d/1AkDMKdfkBfXvFGp1dtIfyPFkonOHK12_4vY3TanI3gk/edit#responses (17.07.2024.)

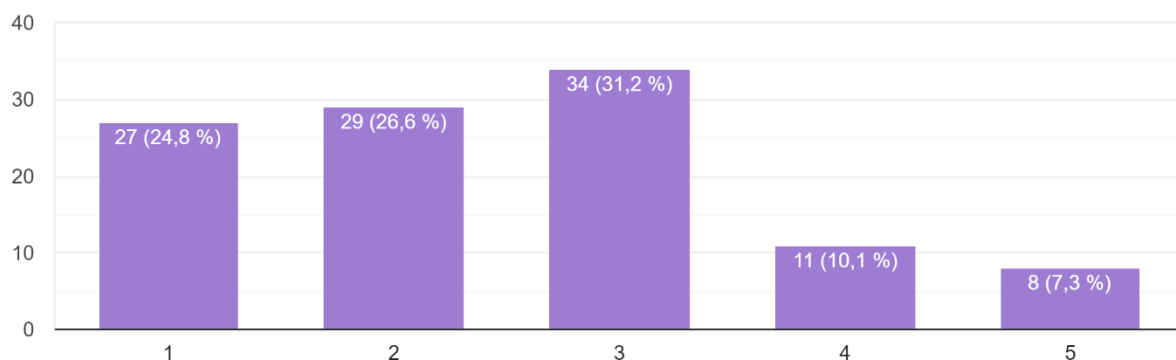
Evidentno je kako je uključenost ispitanika u procese donošenja odluka nedostatna, što upućuje na moguće nezadovoljstvo od strane lokalnog stanovništva koje bi u većoj mjeri trebalo biti aktivirano za donošenje odluka vezanih uz turizam na ovom području.

Ovim se pitanjima potvrđuje druga hipoteza: *Lokalno stanovništvo nije uključeno u upravljanje turističkom destinacijom grad Labin.*

Iz sljedećeg grafikona vidljivo je kako veći broj ispitanika nije upoznat sa ciljevima održivog razvoja turizma, ipak, presudni su neutralni odgovori, sa 31.2%.

Smatrate li da ste upoznati s ciljevima održivog razvoja turizma?

109 odgovora

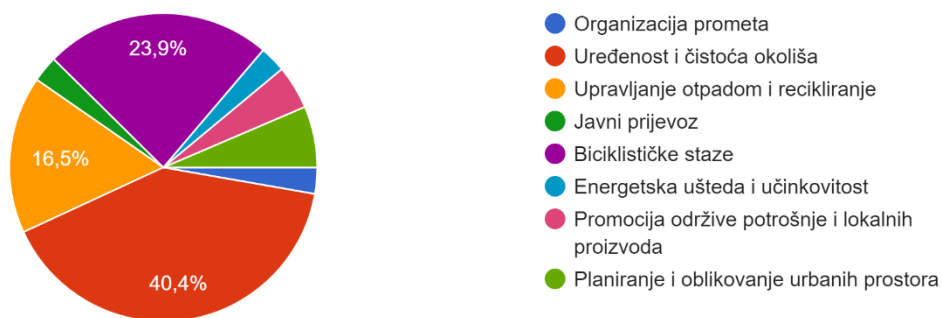
Grafikon 13. Upoznatost s ciljevima održivog razvoja turizma

Izvor: https://docs.google.com/forms/d/1AkDMKdfkBfXvFGp1dtIfyPFkonOHK12_4vY3TanI3gk/edit#responses (17.07.2024.)

Najveći broj ispitanika prepoznao je uređenost i čistoću okoliša (40,4) i izgradnju biciklističkih staza (23,9%) kao inicijative održivog upravljanja, a najmanji broj organizaciju prometa i energetska učinkovitost (2,8%), što aludira na to da lokalno stanovništvo nije dovoljno informirano o strateškim ciljevima grada Labina.

Koje inicijative društveno/ekološkog prihvatljivog upravljanja prepoznajete na području Labina?

109 odgovora

Grafikon 14. Prepoznate inicijative održivog upravljanja

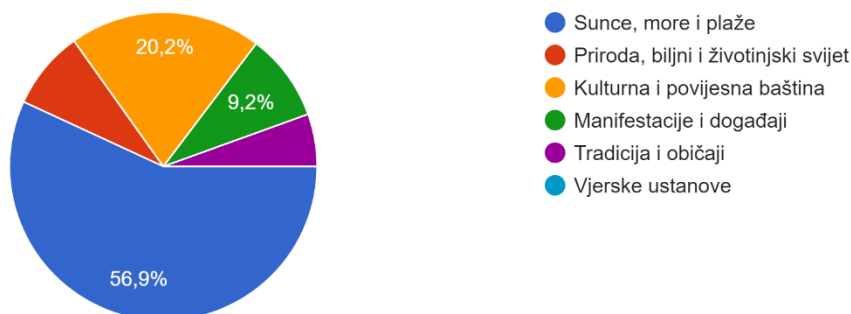
Izvor: https://docs.google.com/forms/d/1AkDMKdfkBfXvFGp1dtIfyPFkonOHK12_4vY3TanI3gk/edit#responses (17.07.2024.)

Sunce, more i plaže najvažniji su resurs u razvoju turizma grada Labina po mišljenju 56,9% ispitanika, dok su tradicija i običaji na posljednjem mjestu sa 5,5%. Ni jedan ispitanik ne smatra da su vjerske ustanove važan turistički resurs za ovo područje.

Za koje turističke resurse smatrate da su najvažniji u razvoju turizma Labina?

109 odgovora

Grafikon 15. Ključni turistički resursi u razvoju turizma grada Labina

Izvor: https://docs.google.com/forms/d/1AkDMKdfkBFXvFGp1dtIfyPFkonOHK12_4vY3TanI3gk/edit#responses (17.97.2024.)

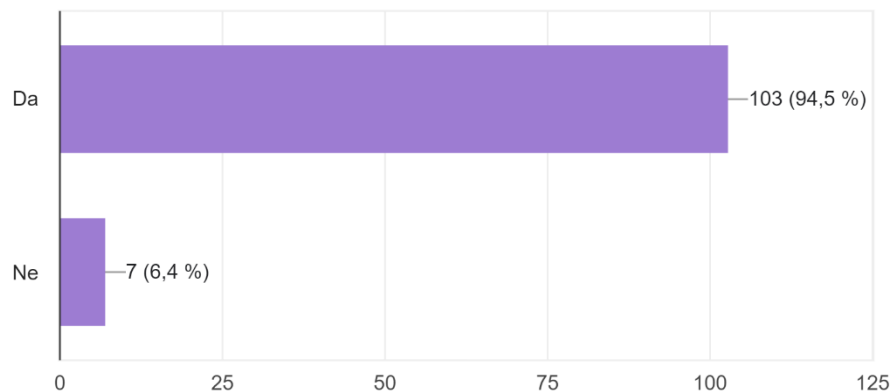
Kao što je spomenuto ranije, inicijative grada Labina u održivom upravljanju uvelike se odnose na energetska učinkovitost, javni prijevoz i planiranje i oblikovanje urbanih prostora, što većina ispitanika nije prepoznala, što znači da ove aktivnosti zapravo još uvijek nisu zaživjele. Također, lokalno stanovništvo nije dovoljno educirano i informirano o održivom turizmu. Ispitanici su svjesni kako su prirodni resursi ključni za razvoj istog, no manifestacije i događaji koji igraju veliku ulogu u promociji turizma dobile su vrlo mali značaj.

Sudeći po svemu, opovrgava se hipoteza: *Lokalno stanovništvo informirano je održivom upravljanju u gradu Labinu.*

Gotovo svi ispitanici smatraju kako upravljanje turizmom u gradu Labinu treba dodatno poticati u smislu očuvanja prirodne i kulturne baštine. Mišljenje nekolicine (6,4%) koja se ne slaže s ovom tvrdnjom, pripisuje se manjkavoj edukaciji o navedenoj temi.

Smatrate li da upravljanje turizmom u gradu Labinu treba dodatno poticati u smislu očuvanja prirodne i kulturne baštine?

109 odgovora

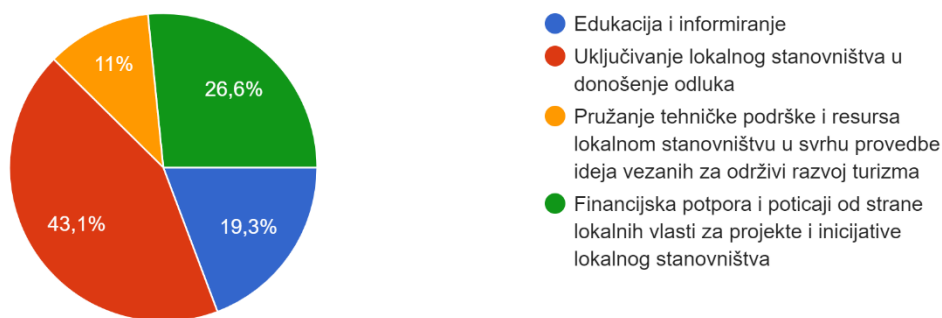
Grafikon 16. Poticanje upravljanja turizmom

Izvor: https://docs.google.com/forms/d/1AkDMKdfkBfXvFGp1dtIfyPFkonOHK12_4vY3TanI3gk/edit#responses (17.07.2024.)

Vidljivo je kako lokalno stanovništvo želi biti uključeno u donošenje odluka, ali smatra kako bi lokalne vlasti trebale u većoj mjeri financijski potpomagati ostvarenje njihovih projekata i inicijativa.

Koje načine podrške i poticaja bi lokalne vlasti trebale potaknuti u svrhu aktivnog sudjelovanja lokalnog stanovništva u održivom razvoju turizma? (Društveno- odgovorni razvoj, očuvanje baštine)

109 odgovora

Grafikon 17. Načini poticanja lokalnog stanovništva na sudjelovanje u održivom razvoju turizma

Izvor: https://docs.google.com/forms/d/1AkDMKdfkBfXvFGp1dtIfyPFkonOHK12_4vY3TanI3gk/edit#responses (17.07.2024.)

Prikazani odgovori na prethodna pitanja potvrđuju posljednju hipotezu: *Lokalno stanovništvo smatra da održivo upravljanje turističkim resursima treba dodatno poticati.*

Zaključak

Održivi razvoj turizma predstavlja poseban koncept u sklopu održivog razvoja koji nastoji prilagoditi turističke aktivnosti principima održivosti, odnosno minimizirati negativne, a maksimizirati pozitivne utjecaje. Osnovni utjecaji turizma očituju se kroz okolišne, ekonomske i sociokulturne aspekte. Danas kada je svijet suočen sa izazovima kao što su klimatske promjene, gubitak bioraznolikosti ili socioekonomske nejednakosti, ključna je suradnja na svim razinama kako bi se ciljevi održivosti što uspješnije realizirali. S obzirom na svoj opseg i intenzitet razvitka, turizam može biti ključan alat za promoviranje očuvanja kulturnih i prirodnih resursa, ali i za poboljšanje kvalitete života lokalnih zajednica. Resursi postaju sve oskudniji i rjeđi, a neki su već u potpunosti iskorijenjeni, stoga je adekvatno upravljanje resursima na održiv način neophodno kako bi se i buduće generacije mogle njima služiti.

Grad Labin, kako se opisuje u ovom radu, grad je bogat prirodnim i kulturnim resursima, ali i tradicijom i običajima lokalnog stanovništva. Uz naselje Rabac, čini idealnu destinaciju za turiste različitih karaktera i zahtjeva. U vrijeme kada turisti žele pobjeći iz urbane svakodnevice, ovdje se pruža mir i uživanje u ljepotama prirode, a ponuda je obogaćena kulturom i umjetničkom scenom, te brojim manifestacijama. Evidentno je kako postoji velik broj i dalje nevaloriziranih i neafirmiranih resursa, što potencijalno dovodi do preopterećenosti i iskorištenja onih koji su već karakteristično atraktivni sami po sebi. Također, infrastruktura i dalje nije dostatna broju gostiju koji ovdje dolaze isključivo u tromjesečnom vremenskom periodu, odnosno ljeti. Provedenim istraživanjem da se zaključiti kako lokalno stanovništvo smatra da je kvaliteta njihova života radi turizma podignuta na višu razinu ali uočljiva je nedovoljna involviranost u procese donošenja odluka. Evidentno je kako grad Labin ne ulaže dovoljno napora u informiranje i pružanje podataka o svojim programima i strateškim dokumentima koji opisuju sve već poduzete mjere i planove vezane uz održivo upravljanje. Usprkos tome što lokalno stanovništvo nije uključeno u donošenje odluka, ono smatra kako upravljanje turizmom treba poticati u smislu očuvanja prirodne i kulturne baštine. Također, iskazuje interes za sudjelovanje u razvoju održivog turizma u vidu primanja poticaja od strane lokalnih vlasti za provođenje projekata ili uključivanja u donošenje odluka.

Zaključno, održivi turizam trebao bi biti osnovni smjer razvoja turizma na području grada Labina. Postizanje ravnoteže između turističkih trendova i očuvanja resursa, te dobrobit lokalne zajednice ključni su postupci u ostvarenju ciljeva održivosti. Lokalna zajednica ne iskazuje

nezadovoljstvo dosadašnjim upravljanjem, no uvijek postoji prostor za napredak i poboljšanja, kako bi se pozitivni trendovi nastavili i u budućnosti.

Bibliografija

- Blewitt, John. 2017. Understanding sustainable development. London: Routledge.
- Breslauer, Nenad, Marina Gregorić i Ivan Hegedus. 2015. Održivi razvoj turizma u Međumirskoj županiji. *Obrazovanje za poduzetništvo* 5 (1): (99-109) <https://hrcak.srce.hr/144516> (pristupljeno 22. lipnja 2024.)
- Buhalis, Dimitrios. 2000. Marketing the competitive destination of the future. *Tourism management* 21: (29-116)
- Carter, Rodney W., Greg S. Baxter i Marc Hockings. 2001. Resource Management in Tourism Research: A new Direction? *Journal of Sustainable Tourism* 9 (4): (265-280)
- Cetina, Edo. 2022. Održivi razvoj turizma u Hrvatskoj. *Zbornik Istarskog veleučilišta* 1 (1): (81-85) <https://hrcak.srce.hr/file/412249> (pristupljeno 24. lipnja 2024.)
- Chai, Ning i Oh Dong Hoon. 2011. Sustainable development strategy of tourism resources offered by regional advantage: Exploring the feasibility of developing an „exotic culture“ resource for Weihai City of China. Korea: Seoul National University
- Čavlek, Nevenka, Mato Bartoluci, Darko Prebežac i Oliver Kesar. 2011. Turizam- ekonomske osnove i organizacijski sustav. Zagreb: Školska knjiga.
- Dukić, Davorin. 2024. Hrvatska dobiva centar za održivi turizam. Zelena Hrvatska. <https://zelenahrvatska.hina.hr/odrzivi-razvoj/hrvatska-dobiva-centar-za-odrzivi-turizam/> (pristupljeno 24. lipnja 2024.)
- Euromonitor International. 2021. Hrvatska po standardima održivosti turizma. <https://mint.gov.hr/odrziviturizam?id=7378> (pristupljeno 24. lipnja 2024.)
- Global Development Research Center. 2024. Environmental impacts of tourism. <https://www.gdrc.org/uem/eco-tour/envi/index.html> preuzeto 12.05.2024 (pristupljeno 12. svibnja 2024.)
- Gunn, Clare i Var Turgut. 2002. Tourism Planning: Basics, concepts, cases. London: Routledge.
- Herman, Daly. 1987. The economic growth debate: what some economists have learned but many have not. *Journal of Environmental Economics and Management* 14: (323-336)
- Institut za turizam. 2018. Studija prihvatnih kapaciteta turizma grada Labina. <http://old.labin.hr/Files/201807/2.%20STUDIJA%20PRIHVATNIH%20KAPACITETA%20-%20Verzija%2023%2007%202018.pdf> (pristupljeno 07. srpnja 2024.)
- Kozić, Ivan i Josip Mikulić. 2011. Mogućnosti uspostave sustava pokazatelja za ocjenu i praćenje održivosti turizma u Hrvatskoj. *Privredna kretanja i ekonomska politika* 21 (127): (58-81) <https://hrcak.srce.hr/clanak/105631> (pristupljeno 20. lipnja 2024.)
- Kušen, Eduard. 2010. A system od tourism attractions. Zagreb: Institut za turizam.

- Lag Istočna Istra. 2019. <https://lag-istocnaistra.hr/podrucje/> (pristupljeno 07. srpnja 2024.)
- Libertas objave. 2023. Održivi turizam- odgovorno uživanje u putovanjima. Libertas sveučilište <https://www.libertas.hr/za-studente/odrzivi-turizam-odgovorno-uzivanje-u-putovanjima/> (pristupljeno 12. svibnja 2024.)
- Magaš, Dragan, Ksenija Vodeb i Zrinka Zadel. 2018. Menadžment turističke organizacije i destinacije. Opatija: Fakultet za menadžment u turizmu i ugostiteljstvu.
- Magaš, Dragan. 2008. Destinacijski menadžment: Modeli i tehnike. Opatija: Fakultet za menadžment u turizmu i ugostiteljstvu.
- Ministarstvo turizma. 2015. <https://mint.gov.hr/vijesti/u-hrvatskoj-trenutno-41-hotel-ima-zeleni-certifikat/9296> (pristupljeno 24. lipnja 2024.)
- Ministarstvo turizma. 2022. Strategija razvoja održivog turizma do 2030. godine. <https://mint.gov.hr/strategija-razvoja-odrzivog-turizma-do-2030-godine/11411> (pristupljeno 24. lipnja 2024.)
- Munasinghe, Mohan. 1993. Enviromental issues and economic decisions in developing countries. *World Development* 21 (11): (1729-1748)
- Repetto, Robert. 1985. The global possible: resources, development and the new century. New Heaven: Yale University Press.
- Report of the World Commission on enviroment and development: Our Commom Future. <https://sustainabledevelopment.un.org/content/documents/5987our-common-future.pdf> (pristupljeno 10. svibnja 2024.)
- Rogers, Peter P., Kazi F. Jalal i John A. Boyd. 2007. An introduction to sustainable development. London: Routledge.
- Službena stranica turističke zajednice Grada Labina <https://rabac-labin.com/dozivi-i-istrazi/labin/> (pristupljeno 07. srpnja 2024.)
- Službena stranica turističke zajednice Istarske županije <https://www.istra.hr/hr/doziviljaji/kultura/znamenitosti/2558> (pristupljeno 07. srpnja 2024.)
- Smolčić Jurdana, Dora. 2003. Prednosti i ograničenja primjene koncepcije održivog razvoja turizma. Doktorska disertacija. Zagreb: Ekonomski fakultet.
- Strategija razvoja održivog turizma do 2030. godine. 2023. Narodne novine, br. 2. https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/full/2023_01_2_18.html (pristupljeno 24. lipnja 2024.)
- Šečić, Refik 2006. Uvod u geografiju turizma s osnovama prostornog planiranja. Beograd: Ekonomski fakultet Sveučilišta u Beogradu.
- Travel Istria <https://www.travelistria.com/hr/destinacije/rabac/> (pristupljeno 07. srpnja 2024.)
- Uravić, Elvis. 2022. <https://labinskakomuna.eu/labin/u-2021-godini-tz-labin-rabac-zabiljezila-983-838-nocenja-najvise-dolaze-turisti-iz-njemacke-i-austrije/> (pristupljeno 07. srpnja 2024.)

Vojnović, Nikola. 2017. Prirodna osnova i turizam. Pula: Sveučilište Jurja Dobrile

Weaver, David. 2013. Sustainable Tourism: theory and practice. New York: Routledge.

World Tourism Organization. 2007. A practical guide to tourism destination management.

http://docenti.luiss.it/protected-uploads/472/2013/10/20131002182435-UNWTO_DM_practicalguide_bible_2007.pdf (pristupljeno 07. srpnja 2024.)

Pučko Otvoreno Učilište Labin. 2022. <https://uciliste-labin.hr/o-nama/o-muzeju/> pristupljeno 10. srpnja 2024.

Mediterranski kiparski simpozij. 2024. <https://parkdubrova.eu/> pristupljeno 10. srpnja 2024.

Strategija održivog turizma grada Labina 2016.-2020.

<http://old.labin.hr/Files/201708/STRATEGIJA%20ODR%C5%BDIVOG%20RAZVOJA%20TURIZMA%202016%202020.pdf> (pristupljeno 11. srpnja 2024.)

Provedbeni program grada Labina 2021.-2025. <https://cms.labin.hr/assets/2edbc814-87bd-4219-917a-3a6aebb2a1b0.pdf> (pristupljeno 12. srpnja 2024.)

Strategija kreativnog i kulturnog razvitka grada Labina 2020.-2030. <https://cms.labin.hr/assets/c21c8b5e-47d1-4130-9da2-81544ecca84a.pdf> (pristupljeno 13. srpnja 2024.)

Strategija razvoja pametnog grada Labina 2022.-2027.

<http://old.labin.hr/Files/202303/5.1.%20Strategija%20razvoja%20pametnog%20Grada%20Labina%202022.%20-%202027..pdf> (pristupljeno 16. srpnja 2024.)

Popis Ilustracija

Tablice

Tablica 1. Doxeyev indeks iritacije	12
Tablica 2. Podjela turističkih resursa	19
Tablica 3. Osnovna klasifikacija turističkih motiva/aktivnosti	23
Tablica 4. Ocjena prirodnih resursa	35
Tablica 5. Ocjena kulturnih resursa	36
Tablica 6. Ocjena ostalih resursa	37

Grafikoni

Grafikon 1. Struktura ispitanika prema spolu	49
Grafikon 2. Dobna struktura ispitanika	50
Grafikon 3. Prikaz razine obrazovanja ispitanika	50
Grafikon 4. Prikaz ispitanika prema zanimanju	51
Grafikon 5. Ocjena zadovoljstva prirodnim resursima	51
Grafikon 6. Ocjena zadovoljstva društvenim resursima	52
Grafikon 7. Doprinos turizma očuvanju prirodne i kulturne baštine	52
Grafikon 8. Doprinos turizma očuvanju tradicije i običaja	53
Grafikon 9. Doprinos turizma očuvanju prirodne i kulturne baštine	54
Grafikon 10. Doprinos turizma kvaliteti života	54
Grafikon 11. Donošenje odluka vezanih za turizam	55
Grafikon 12. Involviranost u donošenje odluka	56
Grafikon 13. Upoznatost s ciljevima održivog razvoja turizma	57
Grafikon 14. Prepoznate inicijative upravljanja	57
Grafikon 15. Ključni turistički resursi grada Labina	58
Grafikon 16. Poticanje upravljanja turizmom	59
Grafikon 17. Načini poticanja lokalnog stanovništva na sudjelovanje u održivom razvoju turizma	59

Slike

Slika 1. Sudionici u turističkim djelatnostima i aktivnostima	6
---	---